

Sovon-Nieuws 1

26e jaargang
maart 2013

- Na 34 dienstjaren afscheid van Arend van Dijk
- Slangenarend en Noordse Nachtegaal nieuw in het BSP: van dwaalgast tot broedvogel?
- In de klei volgt Bruno Ens naar de mosselbanken
- Volgens de nieuwste cijfers hollen boerenlandvogels niet meer zo hard achteruit. Een tijdelijke opleving of een keerpunt?
- Het atlasproject ging in december voortvarend van start
- MUS-project treft veel stadsvogels in de min aan
- Eilegverwachtingen voor broedvogels: een nieuwe webtool
- Grauwe Gans in steeds meer steden broedvogel
- Voorjaargestelling voor het Jaar van de Patrijs in volle gang

Sovon is 40 jaar jong

Sovon-Nieuws
Nieuwsbrief van Sovon Vogelonderzoek
Nederland over vogeltellingen, over de
vereniging en over andere zaken betreffende
vogels in Nederland.

Redactie
John van Betteray, Fred Hustings, Kees Koffijberg,
Loes van den Bremer, Albert de Jong & Peter
Eekelder. Overname van artikelen of illustraties
alleen in overleg.

Lidmaatschap
Contributie: minimaal € 12,-. Sovon-leden
ontvangen vier maal per jaar Sovon-Nieuws en
korting op Sovon-uitgaven en het abonnement
op Limosa (pluslidmaatschap € 27,50).
Ledenadministratie Jeroen van Zuylen,
zie bureau-adres Sovon.

Bestuur
Voorzitter: Roelof ten Doesschate
Secretaris: Ricardo van Dijk
Penningmeester: Dennis Meeuwissen
Overige bestuursleden:
Jaap van Gent & Lilian van den Aarsen
E-mail: bestuur@Sovon.nl

Bureau
Kantoor Sovon te Natuurplaza,
Toernooiveld 1, 6525 ED Nijmegen.
Tel: 024 - 7 410 410
E-mail: info@Sovon.nl
Homepage: www.Sovon.nl
Giro: 2905988, Rabo: 10.51.17.056.

Ledenraad
Kijk op www.Sovon.nl onder Sovonvereniging voor
uw ledenraadsleden. E-mail: ledenraad@Sovon.nl

Directeur Theo Verstrael
Communicatie Carolyn Vermanen
Monitoring en Inventarisaties Rob Vogel
Onderzoek en Advies Julia Stahl

Doelstelling
Sovon Vogelonderzoek Nederland volgt de
veranderingen in aantallen en verspreiding
van alle in ons land in het wild voorkomende
vogels. Signalerend onderzoek (monitoring) en
veld- en bureaustudies dragen bij aan het
verklaren van de gesignaleerde ontwikkelingen.
Onze drijfveer is het toegankelijk maken van
kennis en informatie voor natuurbeheer, natuur-
beleid en natuurbescherming. Daarbij zorgen
we voor goede borging van onze kwaliteit,
onafhankelijkheid en objectiviteit.
Sovon coördineert, stimuleert en ondersteunt
systematisch veldonderzoek door vrijwilligers.
De meetnetten voor broedvogels en water-
vogels zijn onderdeel van het Netwerk Ecolo-
gische Monitoring, uitgevoerd i.s.m. CBS en
provincies en gefinancierd door het Ministerie
van EZ en Rijkswaterstaat.

Lay-out: van Groot tot Klein
Druk: van Mameren Repro b.v.
Sovon-Nieuws wordt gedrukt op FSC-papier.
ISSN 1383-0635.

Foto's omslag:
Gele Kwikstaart (Michel Geven)
Bruno Ens en collega (Rob Buiters)

Het is bijna niet voor te stellen dat het al zo lang geleden is dat Luit Burma, Jan Wattel en Hans van Balen naar de notaris stapten om SOVON (toen nog met hoofdletters...) geboren te laten worden. De belangrijkste reden was een rechts-persoon te hebben die fondsen kon gaan binnenhalen voor de eerste broedvogel-atlas. Pogingen om die atlasplannen onder te brengen bij bestaande instituten waren namelijk gestrand en dus zetten de initiatiefnemers de gedurfde stap om het zelf te gaan organiseren. Met de wijsheid van nu kun je dat gerust een briljante actie noemen, al ben ik als directeur niet helemaal neutraal... Chapeau heren!

Sovon gaat dit jubileumjaar o.a. gebruiken om terug te kijken op haar al rijke, soms roerige maar vooral boeiende geschiedenis. Daar hopen wij u allen deelgenoot van te maken via het online 'dagboek' op onze site (40jaarsovon.nl). Iedere maand wordt een gebeurtenis belicht, een mijlpaal in de herinnering geroepen of een mooie anekdote verteld. Maar we gaan dit jaar ook vooral vooruitkijken, want met 40 jaar heeft Sovon (nu als eigen naam...) natuurlijk nog een heel leven voor zich. En ook die komende jaren willen we, geschraagd door de ervaringen van de afgelopen decennia, heel goed gaan invullen. Eind 2013 ligt er daarom een nieuwe Meerjarenvisie 2014-2018, met onze ambities en de plannen om die te verwezenlijken.

Voor wat betreft het nadenken over de toekomst zijn we dit jaar in goed gezelschap. Zo bereidt de Rijksoverheid een nieuwe visie op de natuur voor als onderdeel van een nieuwe Wet natuurbescherming (ook wel Natuurwet genoemd), waarvan de ambitie is om die dit jaar nog naar de Tweede Kamer te sturen. Binnen de natuurwereld heerst er natuurlijk nieuwsgierigheid naar die nieuwe visie maar er is ook sprake van een afwachtende houding. Veel natuurorganisaties realiseren zich dat, als gevolg van de decentralisatie van het natuurbeleid van Rijk naar provincies, een nieuwe situatie is ontstaan. Minder gerichtheid van natuurorganisaties op de Rijksoverheid en meer gerichtheid op provincies en andere partijen in de samenleving gekoppeld. Misschien gaan natuurorganisaties hun rol daardoor ook anders invullen.

Ook Vogelbescherming Nederland werkt aan een nieuwe meerjarenvisie. Omdat Vogelbescherming en Sovon intensief met elkaar samenwerken, en het speelveld helder hebben afgebakend, hebben we onlangs afgesproken dat we over en weer onze conceptplannen zullen uitwisselen zodat we elkaar kunnen versterken. Vogelbescherming realiseert zich als geen ander dat nieuw beleid gebaseerd moet zijn op feiten, op kennis. Daar ligt de kracht van onze samenwerking. De ontwikkeling van ons beider visies wordt ongetwijfeld een boeiend proces; U hoort er nog van!

Ook andere natuurorganisaties zijn bezig met een nieuwe visie, waaronder Natuurmonumenten en Wereld Natuur Fonds. Ook deze natuurorganisaties proberen elkaar te vinden in een gezamenlijke visie op het natuurbeheer in de komende decennia. De tijd is er blijkbaar rijp voor. Steeds weer blijkt dat de ontwikkeling van dergelijke visies gebaseerd zal zijn op feiten, op kennis. Wij hopen dan ook als Sovon, als groene kennisorganisatie, onze kennis ten dienste te blijven stellen van andere organisaties, zodat betrouwbare informatie over verspreiding en aantallen van onze vogels een belangrijke rol blijft spelen.

● *Theo Verstrael*

Agenda Jaar van de Patrijs

Maart

(1) start broedseizoen (16) slaapplaatstelling Scholekster, Kemphaan, Grutto, watervogeltelling monitoringgebieden, ganzen- en zwanentelling (23) slaapplaatstelling Aalscholver

April

(6) slaapplaatstelling Scholekster, Kemphaan, Grutto (13) watervogeltelling monitoringgebieden, telling Brandgans en Rotgans (21) Sovon Jongerendag

Mei

(4-12) Nationale Vogelweek (11) integrale telling en telling Brand- en Rotgans Wadden (18) watervogeltelling monitoringgebieden, telling Brand- en Rotgans (31) simultaantelling Kwartelkoningen

Juni

(1/2) slaapplaatstelling Grutto, simultaantelling Kwartelkoningen (15) watervogeltelling monitoringgebieden (21/22) simultaantelling Kwartelkoningen

Juli

(14) watervogeltelling monitoringgebieden

Afscheid Arend van Dijk

Half februari 2013 nam Arend van Dijk afscheid van Sovon als werknemer. Met 34 dienstjaren, ongelooflijk veel lezingen door het hele land en een stoet van publicaties is hij voor velen de personificatie van Sovon en zeker van het Broedvogel Monitoring Project (BMP), zijn geesteskind. Afscheid dus van een aimabele en om zijn kennis en ervaring breed gewaardeerde collega, die na zijn pensionering vast en zeker nog meer tijd in de vogels gaat steken. Zijn vaste onderzoeksgebied, Zuidwest-Drenthe, is liefst 240 km² groot.

Arend van Dijk: “Mensen zijn vaak verbaasd wanneer ze horen hoe groot mijn onderzoeksgebied is. En dat ik daar al tientallen jaren de broedvogelstand bijhoud. Van sommige soorten jaarlijks of om de paar jaar in het hele gebied, weer andere volg ik in plotjes.

Het broedseizoen is inderdaad goed gevuld, maar voor mij is het inmiddels routine. Van februari tot en met juni staat bijna alles in het teken van het tellen van broedvogels. In het bijzonder in de belangrijke maand mei, wanneer de opgespaarde vakantiedagen of overwerkuren weggevoerd kunnen worden. Het is enerverend en ik kan het nog altijd goed aan. Ik heb niet zo veel slaap nodig en ga vrijwel nooit voor twaalven naar bed, ook niet als de wekker vier uur later rinkelt. Wel permitteer ik me later op de ochtend soms een hazenslaapje in de heide, uitermate verkwikkend, een aanrader! Zo lang ik in het veld ben, heb ik weinig last van vermoeidheid. De rozigheid slaat tegenwoordig wel eens toe als ik na een lange velddag achter de computer kruip, daaraan merk je dat je ouder wordt.

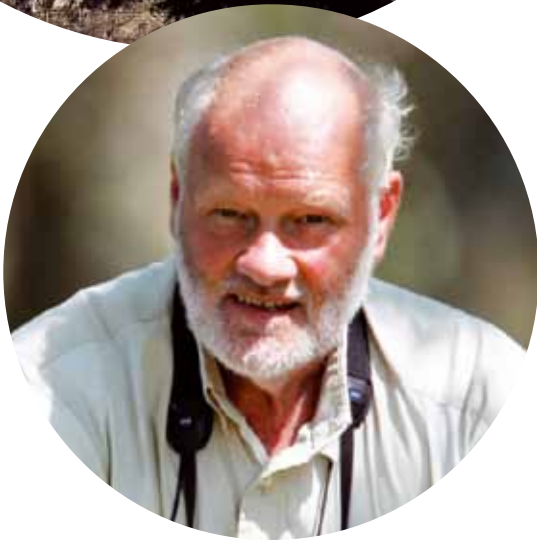
Toen ik begon met broedvogels tellen, midden jaren zestig, had ik geen duidelijk voorbeeld voor ogen. Voor zover er broedvogeltellingen plaatsvonden, gebeurde dat in kleine gebiedjes. Verschillende personen stimuleerden mij echter tot een grootschaliger aanpak. Herman Leys, destijds werkzaam bij het RIVON, maakte ik mee tijdens een inventarisatiekamp in het Junner Koeland bij Ommen. Fred Koning, Hans Vader en anderen waren in de AW-duinen druk in de weer met dagroofvogels en uilen (iets dat Fred nog steeds volhoudt), naast eenden en een soort als het Paapje. Hun activiteiten gaven voor mij de meerwaarde van een groot onderzoeksgebied aan. Dat zo'n onderzoek systematisch van opzet moet zijn, om er zeker van te zijn dat variaties tussen jaren en ook binnen het gebied zelf goed worden vastgelegd, werd me bijgebracht in gesprekken met Jo Walters. Deze Amsterdamse vogelaar had een ringplek in de duinen bij Heemstede en passeerde dan te voet mijn ouderlijk huis.

De eerste inventarisatie van Zuidwest-Drenthe deden we in werkgroepverband,

met geestverwanten van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie. We hielden dat enkele jaren vol en produceerden toen een dik, op een ouderwetse typemachine getikt rapport waarin we ook alles stopten wat we aan oudere informatie konden vinden. Op zo'n moment kun je stoppen omdat het ei is gelegd, of doorgaan. Ik koos voor het laatste en ben eigenlijk nooit meer opgehouden met tellen. Merendeels in mijn eentje, hoewel ik goede contacten heb met verschillende terreinbeheerders en enkele andere vogelaars, zoals de onlangs overleden Fred van Vemden en in het bijzonder Joop Kleine, die al tientallen jaren de hele Dwingelose Heide voor zijn rekening neemt.

Je kunt wel zeggen dat ik verknocht ben aan Zuidwest-Drenthe, waar ik inmiddels ook het grootste deel van mijn leven gewoon heb. Op mijn jeugd in Heemstede na en een korte periode als dienstweigeraar in Den Haag, heb ik alleen enkele jaren in Beek-Ubbergen bij Nijmegen gewoon. Dat leek een handige optie vanwege het werk, met het kantoor op de nabijgelegen Wylerberg. Maar ik heb me er nooit helemaal thuis gevoeld. Zodra ik kon was ik telkens weer vertrokken naar Zuidwest-Drenthe, waar we een vakantiehuisje hadden. Hetzelfde gold trouwens voor mijn vrouw en beide kinderen. Na een aantal jaren hakten we de knoop door en vertrokken voorgoed terug naar Drenthe. De rust die je hier nog vindt, de voor Nederlandse begrippen grote natuurgebieden; in sommige jaren kon ik de Kwartelkoning vanuit huis horen roepen!

Dat de reisafstanden naar kantoor daardoor weer groter werden, nam ik graag voor lief. Tegen een paar uurtjes autorijden heb ik nog nooit opgezien, en veel werk kon ik gewoon thuis doen. Ik ben er toch wel een beetje trots op dat het BMP, dat ik heb opgestart, nog steeds goed loopt en altijd een belangrijke pijler onder Sovon bleef. En ik vind het heel leuk dat ik nog een aanzienlijke bijdrage heb kunnen leveren aan de ontwikkeling van Autocluster. Zelf zag ik nooit zo op tegen het papierwerk dat bij broedvogelinventarisatie hoort, maar ik

Foto's archief Arend.

vind het een goede ontwikkeling dat alle telgegevens nu op dezelfde manier uitgewerkt worden. Het scheelt ook behoorlijk in de controle op de ingeleverde resultaten. Wat dit betreft heb ik mezelf een beetje overbodig gemaakt!

Ik bewaar ook vele goede herinneringen aan de contacten met mensen uit het veld. Dat heb ik altijd het aardige aan mijn werk gevonden, om in gesprek te zijn met de achterban die vaak enthousiast is, soms kritisch, maar hoe dan ook uit 'gelijkgestemden' bestaat voor wie het tellen van vogels een substantieel deel van het leven vormt. Ik ben tevreden dat ik mijn hele tijd bij Sovon projectcoördinator was en voelde nooit de behoefte om in een managementlaag te verdwijnen. Het Dagelijks Bestuur oefende wel eens enige druk op me uit om plaatsvervangend directeur te worden, maar dat had ik vrij snel bekeken. Dan moest ik toch te veel leuke onderdelen van mijn werk uit handen geven.

Internationaal heb ik niet zo erg aan de weg getimmerd, althans binnen de organisatie. Ik ben geen typische congresganger, en voel me op internationale congressen niet als een vis in het water. Maar ik ben geen Huismus! Ik ben met heel wat internationale vogelprojecten mee geweest en hielp ze soms ook organiseren. Onderzoek op Spitsbergen, ideaal qua timing, want je kon er pas in juli terecht, wanneer ik klaar was met de Drentse broedvogeltellingen. Of watervogel- en broedvogeltellingen voor de WIWO in Turkije, Tunesië, op de Banc d'Arguin of waar dan ook.

Nee, ik ben niet bang voor een zwart gat na mijn afscheid bij Sovon. Ik heb nu eindelijk de tijd om mijn gegevens van Zuidwest-Drenthe verder uit te werken. Voor een klein deel heb ik er al over gepubliceerd in allerlei artikelen, maar er zit zo veel meer in. Eerst maar eens alle kaarten digitaliseren, voor zover nog niet gebeurd. En dan aan de slag met soorten waaraan wat te puzzelen valt. Die Wielewaal bijvoorbeeld, die het bij mij goed doet en in vrijwel de hele rest van Nederland slecht, waar ligt dat nou aan? Zou het kunnen, zoals Duitse onderzoekers suggereren, dat Wielewalen baat hebben bij een semi-koloniaal voorkomen, waarbij het broedsucces verhoogd wordt door de bijdrage van 'helpers' (vogels die zelf niet broeden)? En wat is het dan in het Zuidwest-Drentse landschap dat maakt dat zulke 'kolonies' zich bij mij weten te handhaven?

Verder gaat er niet zo veel aan mijn leven veranderen. Ik ga vast wel weer de nodige keren naar het buitenland, maar daarbij moet je niet denken aan luieren op zonovergoten stranden. Dit voorjaar help ik weer bij de organisatie van tellingen van weide- en moerasvogels in Wit-Rusland. Daar valt nog veel te ontdekken! En op verzoek wil ik ook elders buitenlandse vogelaars wel eens bijstaan bij hun telprojecten, zoals ik de afgelopen jaren in de Oder-delta deed. De reis naar Kazakstan en Kirgizië in 2010 deed trouwens ook smaken naar meer.

Maar vooral hoop ik nog vele jaren in mijn geliefde Zuidwest-Drenthe rond te kunnen stappen, kijker om de nek, veldkaarten in de aanslag. Nog vier jaartjes, dan heb ik de halve eeuw rond..."

● Fred Hustings

Hans van Berkel

1947 - 2013

Op 4 februari van dit jaar overleed Hans van Berkel, 65 jaar oud. Hij werd bekend door de ontdekking van grote aantallen Grauwe Klauwieren in het Bargerveen. Nadat Hans met zijn vrouw Diny vanuit Utrecht naar Emmen verhuisde werd hij vrijwilliger bij Staatsbosbeheer voor het tellen van broedvogels in het hoogveen-reservaat Bargerveen. Dit heeft hij tientallen jaren volgehouden, totdat hij vanwege een verslechterende gezondheid en wegens ziekte van zijn vrouw besloot ermee te stoppen.

In het Bargerveen ontwikkelde Hans een speciale belangstelling voor de Grauwe klauwier, een vogelsoort die elders in Nederland bijna overal verdwenen was. Toen Hans eind jaren tachtig ontdekte dat deze vogel in zijn telgebied sterk toenam, was dit voor de beheerder reden om contact te zoeken met biologen van de Rijksuniversiteit Groningen. Dit leidde uiteindelijk tot de vorming van Stichting Bargerveen.

Hans was een markante figuur in het veld, vaak dik aangekleed, kaplaarzen aan en een pet op tegen de muggen en dazen. Een gepassioneerd natuurliefhebber, maar bovenal een aardig mens is niet meer. Wij wensen zijn vrouw Diny veel sterkte toe.

Marten Geertsma,
namens Stichting Bargerveen

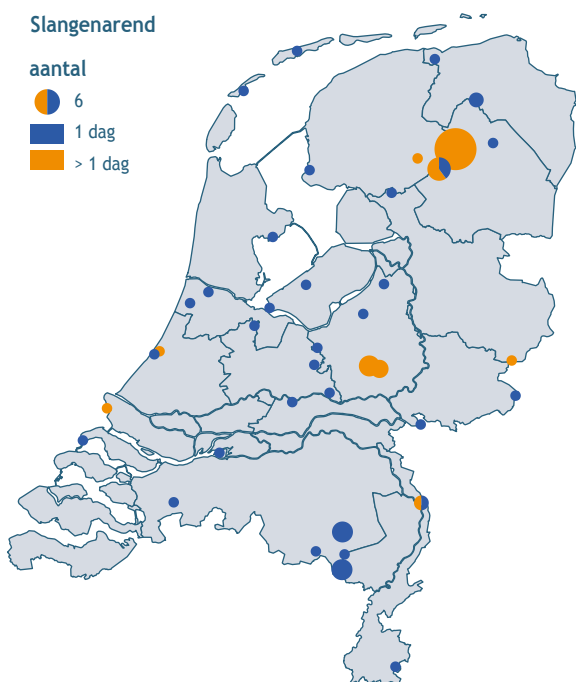
Slangenarend en Noordse Nachtegaal nieuw in het BSP: van dwaalgast tot broedvogel?

Slangenarend,
10 augustus 2003,
De Hamert. Foto: Ran Schols

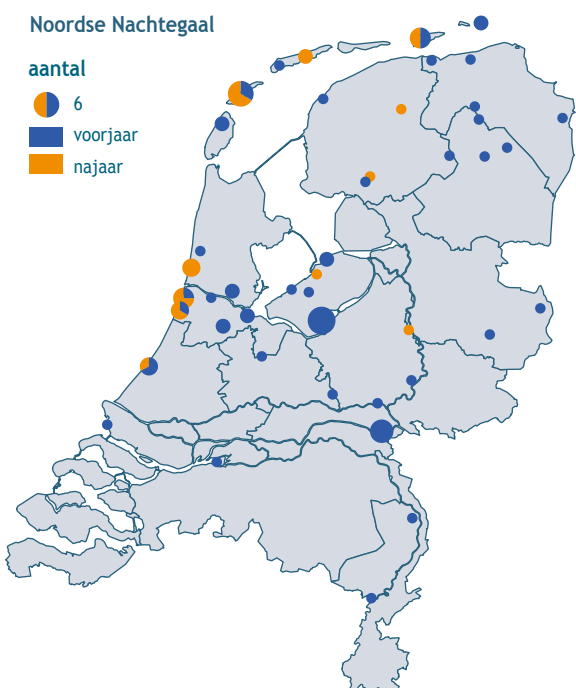
Slangenarend

aantal

Noordse Nachtegaal

aantal

Figuur 1. Slangenarend en Noordse Nachtegaal. Verspreiding in 1907-2011 resp. 1968-2011.

De Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) beoordeelt waarnemingen van zeer zeldzame vogels in ons land. De commissie valt onder de gedeelde verantwoordelijkheid van de Dutch Birding Association en de Nederlandse Ornithologische Unie. Door het verzamelen, beoordelen en archiveren van gevallen van zeldzame vogels in Nederland wordt een archief aangelegd van goed gedocumenteerde gevallen. Een compleet overzicht van aanvaarde gevallen, deels inclusief documentatie, is te vinden op www.dutchavifauna.nl.

Van sommige soorten neemt het aantal waarnemingen sterk toe zodat ze niet langer als zeer zeldzame dwaalgast aangemerkt worden. Zulke soorten worden door de CDNA afgevoerd van de lijst van te beoordelen soorten. Het formele criterium is dat een soort in de afgelopen 30 jaar gemiddeld tenminste tweemaal per jaar is waargenomen. Deze soorten komen dan automatisch terecht op de lijst van soorten van het Bijzondere Soorten Project-niet broedvogels (BSP) van Sovon.

Met ingang van 1 januari 2012 zijn maar liefst vier soorten toegevoegd aan het BSP: Slangenarend, Steppekiekendief, Noordse Nachtegaal en Bruine Boszanger. Nu de CDNA de waarnemingen van 2011 beoordeeld heeft (zie Dutch Birding 2012-6; Ovaa *et al.* 2012) kan een goed overzicht gegeven worden van het voorkomen tot en met 2011 van deze vier nieuwe BSP-soorten. Twee soorten zullen worden besproken in het Limosa-jaarverslag van de CDNA (Steppekiekendief en Bruine Boszanger; Groenendijk *et al.* in prep.). Beide andere soorten komen hieronder aan bod.

Slangenarend: steeds vaker in zomermaanden

Slangenarenden lijken in hun bouw op een grote lichte Buizerd en daarom treedt er nog wel eens verwarring met die soort op. In vlucht zijn de duidelijke bandering van de staart, het ontbreken van polsvlekken bruikbare determinatiekenmerken, in zit de forse kop en het vrijwel ontbreken van een staartprojectie.

De soort was in de 20ste eeuw in ons land een echte dwaalgast. Na de eerste vogel in 1907 (Oldebroek Gl) duurde het tot 1959 (Nijefurd Fr) en 1979 (Wijdene NH) voordat de volgende solitaire vogels ons land aandedden.

De eerste waarneming van meerdere vogels stamt uit 1996, toen twee vogels pleisterden op de Veluwe. Sinds 1999

zijn er ieder jaar waarnemingen en pleisteren er bijna iedere zomer wekenlang Slangenarenden in grote natte heide- en hoogveengebieden met veel voedsel (reptielen), zoals Fochteloërveen Dr/Fr (waarnemingen in 2001-03 en 2005-11, met maximaal 4 tegelijk in 2011) en de Veluwe Gl (waarnemingen in 1996-97, 2003-05 en 2011, met name de Hoge Veluwe en Hoog Buurlosche Heide; figuur 1).

De eerste (april) en laatste vogels (oktober) worden vooral overtrekkend gezien. Het cluster van waarnemingen in het zuidoosten van Noord-Brabant en aangrenzende deel van Limburg valt op. Dit komt o.a. door vier (eendaagse) waarnemingen op de Strabrechtse Heide (2004, 2005, 2008, 2011) en vier trekkers over de telpost Loozerheide, waarvan heel opmerkelijk drie in tien dagen tijd in 2008 (29 april, 5 mei en 8 mei). De piek valt midden in de zomer en zulke zomervogels kunnen tot in september aanwezig blijven (figuur 2). Een opvallende najaarstrekker passeerde op 9 oktober 2010 Ouddorp ZH. Hij kon namelijk 25 km zuidwestelijker op Noord-Beveland ZI worden onderschept en sindsdien prijkt de soort op alle provinciale lijsten.

In totaal werden in 1907-2011 70 vogels aanvaard door de CDNA (63 gevallen) met als topjaren 2008 (8 gevallen, 9 vogels) en 2011 (11 resp. 14). Slechts 5 van de 21 op leeftijd gebrachte vogels waren adult, de rest was onvolwassen met enige nadruk op tweede kalenderjaar vogels (7). Het aantal aanvaarde Slangenarenden in België is opvallend vergelijkbaar met een eerste waarneming in 1864 en 66 gevallen tot en met 2011 van in totaal 70 vogels (www.bahc.be). Bij onze zuiderburen nemen de aantallen eveneens toe met – voorlopige – maxima in 2009 en 2010 (10 gevallen en 11 vogels resp. 11 gevallen en 14 vogels). Het grootste aantal bijeen was drie exemplaren in juli-augustus 2010 (Groot Schietveld, Antwerpen, dicht bij de grens met Nederland).

Het is onduidelijk waaraan de toename te danken is. Een relatie met de ontwikkeling in Frankrijk, waar de dichtstbijzijnde populatie nestelt, lijkt voor de hand te liggen. In Frankrijk is een uitbreiding van het broedgebied vastgesteld naar het westen tot in Bretagne en naar het noorden tot – sinds 2005 – de directe omgeving van Parijs. De landelijke populatie groeide van iets meer dan 1000 paren in 1982 tot 2400-2900 paren rond 2003 (Dubois *et al.* 2008; *Nouvel inventaire des oiseaux de France*). In Nederland is tot nu toe geen

Noordse Nachtegaal,
15 mei 2006, Koningsteen, Thorn.
Foto: Ran Schols

nest gevonden, al leek soms sprake van territoriaal gedrag. De kans op een broedgeval in de komende decennia moet niet worden uitgesloten.

Noordse Nachtegaal: zingend in het voorjaar of in het net in het najaar

De Noordse Nachtegaal is de noordelijke en oostelijke tegenhanger van 'onze' Nachtegaal met een smalle overlappende zone van Denemarken en NO-Duitsland tot in de Balkan waarin hybridisatie voorkomt. De 'Noordse' lijkt zeer veel op 'onze' Nachtegaal. Verschillen in verenkleed zijn klein (let o.a. op iets minder roodbruine staart en stuit en de vage strepen of vlekken op benedenkeel en borst bij de 'Noordse') en ook de zang kent veel overeenkomsten (met bij Noordse Nachtegaal o.a. meer variatie en meer klakkende noten).

De eerste Noordse Nachtegaal van Nederland, een jong mannetje, werd op 31 augustus 1968 dood gevonden op Terschelling. Drie jaar later werd de eerste zingende vogel aangetroffen op het kampeerterrein van het Amsterdamse Bos NH. Daarna namen de waarnemingen gestaag toe en vanaf de jaren negentig wordt de soort jaarlijks waargenomen, maar het gaat zelden om meer dan enkele vogels per jaar.

De meerderheid is gevonden in de noordelijke helft van het land, alleen in Zeeland ontbreekt de soort (nog) op de provinciale lijst (figuur 1). Gezien de voorkeur voor vochtige bossen lijkt de afwezigheid van waarnemingen in de Kop van Overijssel en zuidelijk Friesland niet reëel. Noordse Nachtegalen laten zich notoïr slecht zien en de meeste waarnemingen betreffen dan ook zingende vogels (half mei - eind juni) of ringvangsten (half augustus - eind september; figuur 2). Bekendheid met de zang is een vereiste om een vogel te vinden en op naam te kunnen brengen.

Het enige geslaagde broedgeval tot nu toe betreft een paar dat in juni 1995 bij Zeewolde Fl vijf jongen grootbracht. In 2005 bouwde een paar een nest nabij Lelystad Fl maar hierbij werden nooit jongen of eieren gezien. In alle andere 69 gevallen ging het steeds om solitaire vogels waarvan 21 in

het najaar (incl. een vroege vangst op 2 juli 2011). Topjaren voor de soort waren 2006 (2 zingende vogels, 4 vangsten) en 2010 (4 resp. 1). De uiterste data in het voor- en najaar zijn 10 mei (Zandvoort NH, 2001) en 11 mei (Ooijpolder Gl in 2003 en Arnhem Gl in 2010) resp. 23 september (Terschelling, 1983) en 28 september (Schiermonnikoog, 1987).

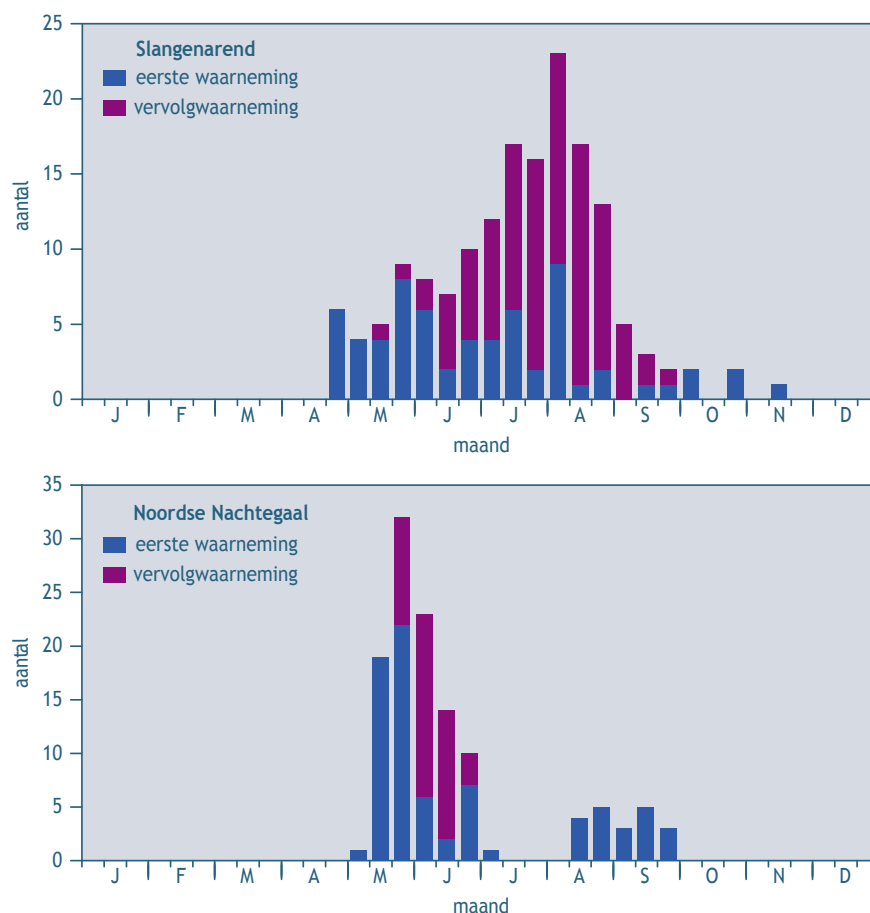
In België is de soort vooral een najaarsvogel met tot en met 2011 alleen in 2006 een zingende vogel (13-21 mei) naast 2 veldwaarnemingen en 28 vangsten in het najaar (www.bahc.be).

De Duitse populatie werd in 2005 geschat op 22.000-33.000 paren (www.dda-web.de). Verder naar het noorden en oosten is de soort nog algemener. De Europese aantallen zouden stabiel zijn (www.ebcc.info).

Met dank aan Dick Groenendijk (CDNA) voor zijn bijdrage.

>sovon.nl/bsp

● Arjan Boele¹, Erik van Winden¹ & Rik Winters² (Sovon¹ & CDNA²)

Figuur 2. Seizoenspatroon van Slangenarend (1907-2011) en Noordse Nachtegaal (1968-2011), waarbij onderscheid is gemaakt tussen de decade (10-daagse periode) waarin de vogel werd ontdekt en de overige decaden waarin dezelfde vogel aanwezig was.

Weidevogels in de lift?

Kievit, 18 maart 2009.
Foto: Hans Gebuis

Al jaren laten boerenlandvogels een sterke achteruitgang zien. De nieuwste cijfers uit het weidevogelmeetnet wijzen in een andere richting. Gaat het om een tijdelijke opleving of een keerpunt, en geldt het voor alle soorten of slechts een deel?

Aantalsontwikkeling in het agrarisch gebied

Uit recente publicaties (o.a. de Vogelbalans 2012) blijkt dat sinds de jaren zestig ongeveer twee derde van de in het boerenland broedende vogels is verdwenen. Vertaald naar aantallen gaat het om 3,3 tot 5,7 miljoen broedparen. Discussie over de oorzaken voor die achteruitgang is er in feite niet meer; de intensivering in de landbouw is de grote boosdoener. Andere factoren, zoals predatie of verlies aan broedhabitat door bijv. stedelijke uitbreiding, vallen in het niet bij de veranderingen in het boerenland door de veranderde bedrijfsvoering, waarin maximalisatie van de productie een centrale rol speelt. Dit leidt niet alleen tot een zeer beperkte tijdspanne waarbinnen vogels nog kunnen broeden (steeds vroeger

maaien, wintergranen i.p.v. zomergranen, enzovoort), maar ook tot een afname in kwaliteit van de broedhabitat; vooral de diversiteit in structuur en vegetatiesamenstelling is sterk afgenomen. Het beheer binnen reservaten richt zich vooral op herstel van die diversiteit, terwijl het beheer in het boerenland vooral probeert om de rustperiode te verlengen waarbinnen vogels kunnen broeden en hun jongen op laten groeien.

Recente cijfers lijken te wijzen op een kentering. De aantalsontwikkeling van Scholekster, Kievit, Grutto en Tureluur is de laatste paar jaar stabiel of licht positief. Dit zien we ook bij andere soorten terug, wanneer we de gemiddelde jaarlijkse aantalsverandering over de laatste vijf en tien jaar, en sinds 1990, met elkaar vergelijken (figuur 1).

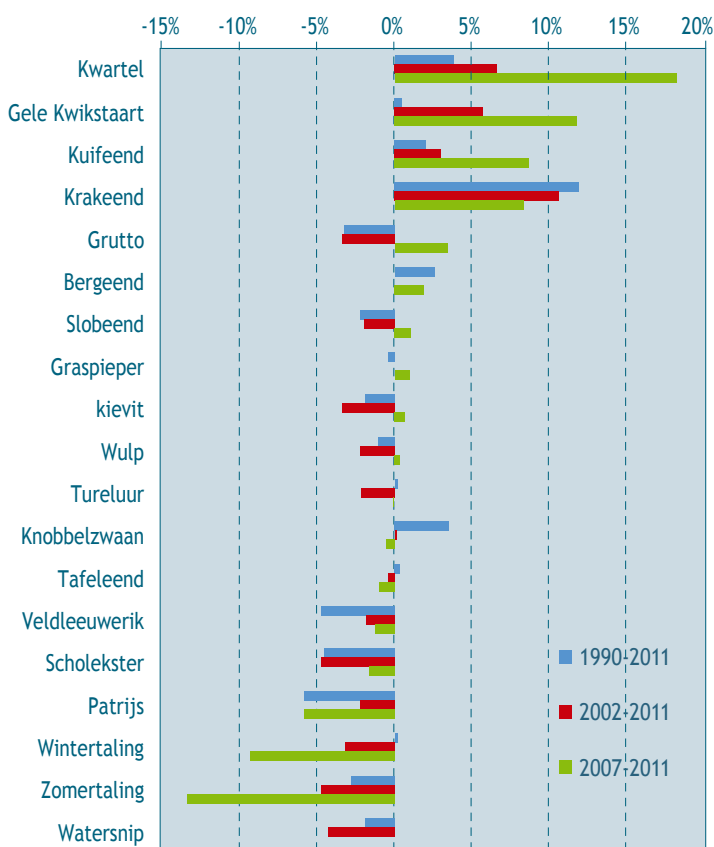
Bij veel soorten zien we dat de jaarlijkse aantalsverandering gerekend over de laatste vijf jaar positief is. Soorten als Kuifeend, Kwartel en Gele Kwikstaart nemen recent nog sterker toe dan ze al deden. Andere soorten

laten een omslag zien van afname naar toename, zoals Slobeend, Kievit, Grutto en Graspieper. Soorten als Scholekster en Veldleeuwerik gaan nu minder snel achteruit. Wintertaling en Zomertaling vertonen echter een omgekeerd beeld; zij gaan steeds sneller in aantal achteruit.

Het is nog te vroeg om te stellen dat we hier met een kentering te maken hebben. Op de langere termijn bekeken werden periodes met een sterke afname wel vaker afgewisseld met een meer stabiele periode, waarin de aantallen enigszins op en neer gingen. Tot nu toe werd zo'n periode steevast gevolgd door hernieuwde afname. Wat dat betreft bieden de huidige ontwikkelingen dus nog geen garantie voor de toekomst. Illustratief hiervoor is de vergelijking tussen het aantal Kieviten waargenomen vóór 1 mei in 2011 en 2012; dat aantal daalde met 18%. Op grond van die uitkomst lijkt het niet waarschijnlijk dat de positieve cijfers over de laatste vijf jaar vastgehouden zullen worden.

Als we de soorten uit figuur 1 indelen in een aantal groepen, blijkt dat de eenden een toename vertonen sinds 1990, zij het met fluctuaties (figuur 2a). Scholekster en Kievit, als vertegenwoordigers van de zogenaamde niet-kritische steltlopers, nemen echter af, net als kritische steltlopers en zangvogels. Kievit, Scholekster en zangvogels laten recent een opleving zien. Ze zijn minder gebonden aan vochtige graslanden dan de eenden en kritische steltlopers. Kortom, het zijn juist de soorten die als kenmerkend worden beschouwd voor onze weidegebieden die geen verbetering vertonen.

Vertaald naar landelijke aantallen zijn het vooral de veranderingen bij Scholekster en Kievit die het totaal aan broedparen bepalen (figuur 2b). Dat ligt in 2011 170.000 paren lager dan in 1990, maar 40.000 paren hoger dan in 2009. Op het totaal aan broedparen maken de eenden momenteel zo'n 10% uit, terwijl dat aan het begin van de jaren negentig jaren ongeveer 5% was. Die toename komt vooral op het conto van Kuifeend en Krakeend (+ 15.000 paren). Ondanks de recente opleving in het aantal zangvogels liggen de aantallen in 2011 toch nog ruim 60.000 paar lager dan in 1990. Al met al is het totaal aan broedparen van de in figuur 1 genoemde soorten in 2011 240.000 lager dan in 1990.

Figuur 1. Gemiddelde jaarlijkse aantalsverandering (%) van weidevogels in het agrarisch gebied sinds 1990, in de laatste tien jaar en de laatste vijf jaar. Soorten zijn gerangschikt op de aantalsontwikkeling in de laatste vijf jaar.

Regionale verschillen

Voor een aantal talrijke soorten (Slobeend, Kuifeend, Scholekster, Kievit, Grutto, Tureluur, Veldleeuwerik, Graspieper en Gele Kwikstaart) kunnen ook betrouwbare regionale trends worden berekend. Die regio's bestaan uit de zandgronden, de noordelijke en zuidelijke zeeleigebieden, de noordelijke en westelijke veengebieden en het rivierengebied.

De gemiddelde jaarlijkse afname voor deze negen soorten gecombineerd varieert sinds 1990 tussen de 0,9% en 2,2% (figuur 3). De grootste afname vond plaats in de noordelijke en westelijke veengebieden, de noordelijke zeeleigebieden en zandgronden. Over de laatste tien jaar gerekend is nog steeds sprake van een afname, maar deze is minder uitgesproken, terwijl over de laatste vijf jaar gerekend al deze regio's een (sterke) toename laten zien. Dit geldt vooral voor de noordelijke veengebieden met een toename van 5,7% jaarlijks. Hiervoor verantwoordelijk zijn vooral Gele Kwikstaart, Grutto, Kuifeend en Veldleeuwerik. De enige soort die hier afneemt is de Tureluur. In de noordelijke zeeleigebieden zijn het vooral Gele Kwikstaart, Tureluur, Grutto, Slobeend die hieraan bijdragen en neemt de Veldleeuwerik juist sterk af (-7%). De toename op de zandgronden is toe te schrijven aan Kuifeend en Gele Kwikstaart en in beperkte mate Graspieper. De overige soorten vertonen over alle perioden gerekend een afname. De toename in de westelijke veengebieden, tenslotte, is wederom te danken aan Gele Kwikstaart en in iets mindere mate Graspieper en Kuifeend. Opvallend is hier de afname van de Kievit.

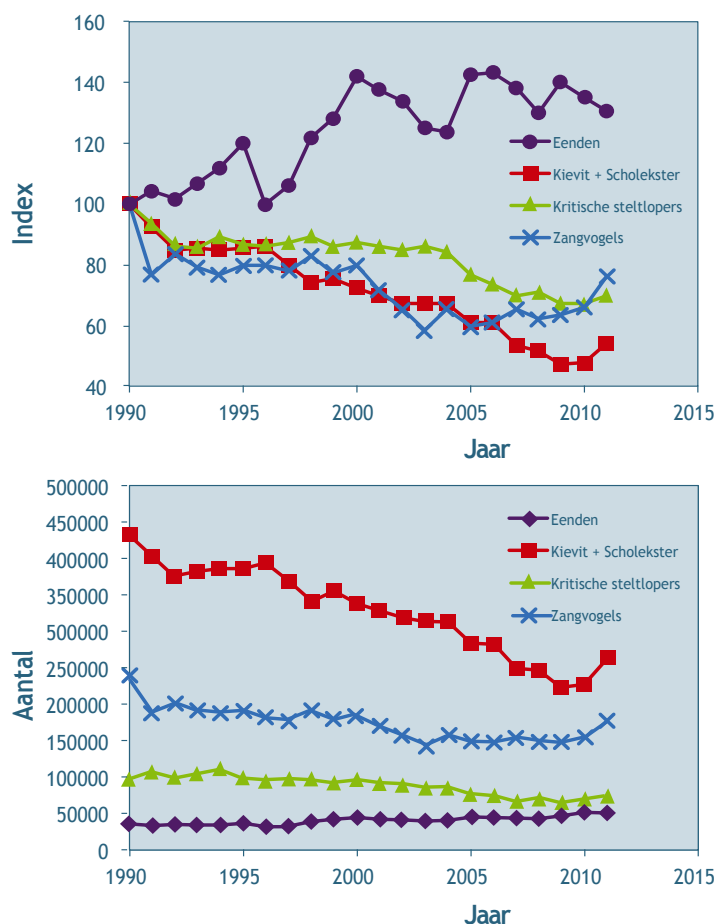
De twee overige regio's (rivierengebied en zuidelijke zeeleigebieden) vertonen een heel ander patroon. De gemiddelde jaarlijkse afname is het sterkst gerekend over de laatste tien jaar. Recent is die afname veel (rivierengebied) minder sterk geworden. Ondanks dat laat ook in deze regio's de Gele Kwikstaart een sterke toename zien.

We moeten ons goed blijven realiseren dat we hier te maken hebben met indexen en trends. De aantallen kunnen recent dus wel stabiel zijn of zelfs een toename laten zien, maar dan wel gebaseerd op een lager niveau (zie figuur 2b). De regionale trends laten zien dat de regio's die nu een toename vertonen al vanaf 1990 een achteruitgang kenden, terwijl de regio's die nu nog een afname kennen (en dan vooral de zuidelijke zeeleigebieden), tot 2000 redelijk stabiel waren. Het vergt nader onderzoek waarom zulke ontwikkelingen niet synchroon verlopen.

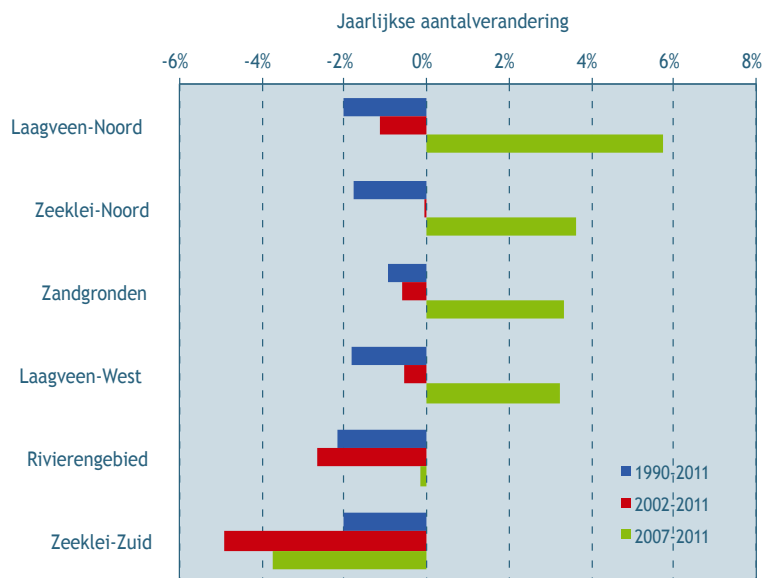
Hoe nu verder?

Ondanks lokale successen laten de resultaten uit het weidevogelmeetnet zien dat alle beschermings- en beheermaatregelen nog niet tot een wezenlijke verbetering van de stand van weidevogels hebben geleid. Steeds duidelijker wordt dat rigoureuze maatregelen noodzakelijk zijn. Al een aantal jaren wordt gepleit voor een gebiedsgerichte aanpak, waarbij op gebiedsniveau wordt gekeken naar waar het aan schort en wat daaraan gedaan kan/moet worden. Deze benadering is vertaald naar het concept 'kernegebieden'. Onder kernegebieden worden verstaan gebieden met een goede, duurzame weidevogelstand. 'Goed' wil zeggen een bepaalde minimale dichtheid aan weidevogels en 'duurzaam' dat die dichtheid in ieder geval wordt behouden. Aan welke kenmerken moeten deze gebieden voldoen? Dat is bepaald door de kenmerken van gebieden met een goede, duurzame gruttostand te vergelijken met gebieden die daar niet aan voldoen. Daaruit bleek dat zulke gebieden worden gekenmerkt door (a) een grote openheid van het landschap (minimaal 600 m vrij zicht), (b) een drooglegging (winterpeil onder maaiveld) in veengebieden van maximaal 25 cm, in klei-op-veengebieden 35 cm en in kleigebieden 50cm, (c) dat het kruidenrijke gras niet voor 15 juni wordt gemaaid, en (d) dat de afstand tot snelwegen minimaal 300 m bedraagt.

Over de minimaal vereiste oppervlakte van die gebieden bestaat nog

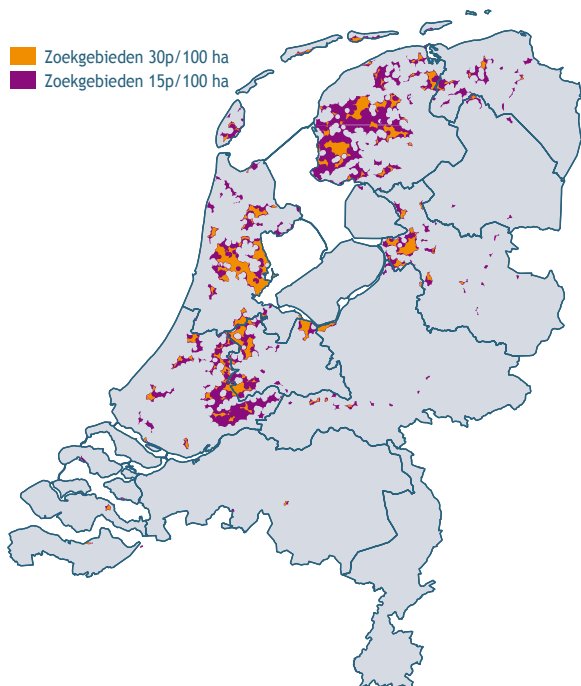

Figuur 2. Aantalsontwikkeling sinds 1990 van eenden, niet-kritische steltlopers (Scholekster en Kievit), kritische steltlopers en zangvogels op basis van indices (boven) en aantallen (onder).

Figuur 3. Gemiddelde jaarlijkse aantalsverandering (%) van weidevogels in verschillende regio's sinds 1990, in de laatste tien jaar en de laatste vijf jaar.

Grutto, 16 mei 2009.
Foto: Hans Gebuis

Figuur 4. Ligging van gruttozoekgebieden ten behoeve van het aanwijzen van kerngebieden. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen zoekgebieden op basis van concentratiegebiedjes met 15 of 30 broedparen/100 ha.

discussie, maar als vuistregel lijkt een minimumomvang van 100 ha een goed uitgangspunt. Tel daarbij op de noodzakelijke openheid van het landschap van 600 m rondom dit gebied en dan kom je uit op een minimum van 450 ha. De gebieden liggen bij voorkeur in een weidevogellandschap. Dit bestaat uit kerngebieden die niet meer dan 2 km uit elkaar liggen, met daaromheen een buffer van 600 m open landschap. Op basis van deze uitgangspunten is een zogenaamde zoekgebiedenkaart gemaakt (figuur 4). Met deze kaart in de hand kan onderzocht worden welke gebieden het kansrijkst zijn, welke aanvullende maatregelen nog nodig zijn en welke afspraken daarvoor in het gebied gemaakt moeten worden.

Let wel, dit is slechts een vingeroefening voor de Grutto. Als we kijken welk deel van de populatie op basis van de huidige kennis over de verspreiding van de weidevogelsoorten binnen de zoekgebieden kan worden beschermd, blijkt slechts een zeer beperkt deel van die populaties van grutto-kerngebieden te profiteren (tabel 1). Het verdient daarom aanbeveling om vergelijkbare acties als voor de Grutto uit te voeren voor een aantal andere belangrijke soorten van het boerenland, waarbij we ons niet

moeten beperken tot de graslanden. Pas dan wordt het mogelijk een beleid te ontwikkelen dat zich niet richt op één soort, maar op de gemeenschap boerenlandvogels.

>sovon.nl/boerenlandvogels

● **Wolf Teunissen & Calijn Plate**

Zie voor verder informatie:

- Teunissen W.A., Schotman A.G.M., Bruinzeel L.W., ten Holt H., Oosterveld E.O., Sierdsema H. H., Wymenga E. & Melman Th.C.P. 2012. **Op naar kerngebieden voor weidevogels in Nederland. Werkdocument met randvoorwaarden en handreiking.** Alterra-rapport 2344, Wageningen-UR. Nijmegen, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Sovon-rapport 2012/21, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden, A&W-rapport 1799.
- Melman Th.C.P., Sierdsema H., Teunissen W.A., Wymenga E., Bruinzeel L.W. & Schotman A.G.M. 2012. **Beleid kerngebieden weidevogels vergt keuzen.** Landschap 2012 (4): 161-172.

Cursus MAS van start in Friesland

Tabel 1. Het aandeel van de broedpopulatie (%) van een aantal weidevogelsoorten die in potentie zouden kunnen profiteren van de ontwikkelingen binnen de gedefinieerde zoekgebieden.

	15+ gebieden	30+ gebieden
Grutto	57	30
Tureluur	34	14
Scholekster	26	9
Kievit	20	8
Veldleeuwerik	14	5
Graspieper	13	4
Slobeend	40	16
Kuifeend	15	5
Gele kwikstaart	3	1

Vogelaar in Fryslân? In maart gaat de nieuwe cursus voor het Meetnet Agrarische Soorten (MAS) van start. Het meetnet is enkele jaren geleden ontwikkeld voor Flevoland. Vanaf 2013 zal, in het kader van het Weidevogelmeetnet Friesland, ook een deel van het agrarisch gebied in Friesland volgens de methode van MAS geteld gaan worden. Deze methode is vrij eenvoudig, maar een goede basiskennis van de Nederlandse broedvogels is een vereiste. De gratis aangeboden cursus is bedoeld voor mensen die volgens de MAS-methode in Friesland willen gaan tellen, en bestaat uit 1 theorie-avond en 1 praktijkochtend. Tijdens de avondbijeenkomst worden doel en methode uitgelegd. Tijdens de praktijkochtend raakt u vertrouwd met het uitvoeren van de telling. Heeft u interesse? We nodigen iedereen van harte uit om deel te nemen aan deze cursus. De theorieavond wordt gegeven op twee locaties:

- maandag 25 maart 19:30 uur, Leeuwarden
- woensdag 27 maart 19:30 uur, Sneek

De praktijkles wordt gehouden op zaterdag 6 april, de locaties waren op het moment van schrijven nog niet bekend.

Meer informatie via Jelle Postma:
jelle.postma@sovon.nl of 024-7 410 452.
Opgeven kan tot 20 maart.

Als teamleider Kust, Wad en Water heeft Bruno Ens (Medan, 1956) behalve vogels ook veel schelpdieren in zijn portefeuille. Voor het project 'Mosselwad' volgt hij groei en krimp van mosselbanken. 'Uiteindelijk willen we leren hoe wij die banken zélf kunnen stimuleren.'

I N

Eindelijk weer mosselzaad

Hij heeft er lang op moeten wachten, op het geluid van knispere jonge Mosseltjes onder zijn lieslaarzen. En als het dan zo ver is, dan is het genoeg ook groot. Maar het eerste dat Bruno Ens hoort als hij het trappetje aan de spiegel van de MS Krukel, het inspectieschip van het ministerie afstapt is het zompige geluid van brekend 'fondantijs'. Het is het staartje van een korte vorstperiode en de Waddenzee drijft vol met plakaten van deze brosse slurrie. Zodra we enkele tientallen meters verderop op een drooggevallen plaat stappen, net onder de oostpunt van Ameland, zijn de eerste plukken jonge Mosseltjes zichtbaar. 'Zie je die lange strepen over het zand? Dat zijn de sporen die de half drijvende brokken ijs in het ondiepe water hebben getrokken. Die gaan ook door de mosselbanken. Ga er maar gerust van uit dat die de nodige schade aanrichten.'

Her en der zien we losse brokken aan elkaar geklitte Mosseltjes, gemengd met ijs. Ook die zijn op drift geraakt en hebben bij het afgaande tij strepen in het zand getrokken van oost naar west. 'Het is in dit soort vorstperiodes altijd de vraag waar de schade nu door komt', zegt Ens. 'Krijg je bij laagwater ijsaangroei op de pakketten jonge Mosseltjes en worden die bij hoogwater los getild omdat het ijs dan gaat drijven, of komt de grootste schade toch door die losse brokken ijs die over de banken schuren?' De vraag is meer dan zomaar intrinsieke nieuwsgierigheid van de onderzoeker. Het blijkt een van de kernvragen van het project Mosselwad waar Ens namens Sovon medeleiding aan geeft.

'Mosselwad was een idee van IMARES-onderzoeker Norbert Dankers', vertelt Ens. 'Het project wordt sinds 2009 uitgevoerd met geld van onder andere het Waddenfonds*. De centrale vraag is: waardoor groeien en krimpen jonge mosselbanken en hoe kunnen we de kennis over groei en krimp gebruiken om zelf het herstel van mosselbanken te bevorderen?' De jonge banken krimpen bepaald niet alleen door kruierend ijs. In de uren dat we hebben liggen wachten om op een klein hoekje van de jonge mosselbank te kunnen kijken heeft Symen Deuzeman ieder half uur de vogels geteld die boven of op de bank te zien waren. In eerste instantie waren dat vooral Eidereenden en ook veel Bergeenden in enkele decimeters water boven de bank. De Eiders lijken het meest actief met foerageren. Af en toe steken ook de Bergeenden hun kont omhoog om, al grondelend, wat voedsel te zoeken. Zodra de eerste stukken van de bank boven water zijn gekomen melden zich grote groepen Wulpen, een paar groepjes Scholeksters, en vooral heel veel Stormmeeuwen. De meeuwen blijken niet op de Mosseltjes af te komen maar op de vele wormen die aan het oppervlak liggen.

Het is altijd de vraag waar de schade door komt

Camera's

'Sinds het begin van het project houden we een aantal banken in de gaten. Op drie banken, eentje in de buurt van De Cocksdorp, op Texel, eentje op het Balgzand bij Den Oever, en eentje op het Brakzand onder Schiermonnikoog staan ook vaste meetopstellingen met camera's om de verliezen door enerzijds golfslag en stroming en anderzijds de predatie door vogels in de gaten te houden. Golfslag en stroming worden door de Universiteit Utrecht bestudeerd. Op die manier willen we een compleet beeld krijgen van alle factoren die aan de mosselbanken knabbelen.'

Behalve krimp meten de onderzoekers ook de groei. En dat was de afgelopen maanden eindelijk weer eens een feestje, vertelt Ens. 'Het dramatische dieptepunt was rond 1990. Toen waren feitelijk alle droogvallende mosselbanken uit de Waddenzee weggevist. In 1994 was er een grote zaadval, maar daaruit zijn nauwelijks stabiele banken voortgekomen. Pas na de immense zaadval

Symen Deuzeman heeft ieder uur de vogels geteld

DE KLEI

Wetenschapjournalist Rob Buijer maakt voor diverse media reportages over vogels en vogelaars. In de rubriek 'In de Klei' doet hij voor Sovon-Nieuws verslag van zijn ontmoetingen in het veld. Bijgaande foto's zijn ook van zijn hand.

2001 zijn er ook weer veel stabiele mosselbanken ontstaan. In 2003 en 2005 was er ook goede zaadval, en de jonge banken die de afgelopen herfst en winter zijn ontstaan zijn de eerste serieuze zaadval sinds die tijd.

Tussendoor was er nog wel een jaar met extreem goede zaadval van Kokkels, maar niet van Mossels.'

'Het blijft nog een mysterie waardoor de zaadval precies wordt gestuurd. De temperatuur heeft er deels mee te maken via een effect op bijvoorbeeld garnaaltjes, die waarschijnlijk massaal de pas gevestigde schelpdierlarven kunnen opeten. Maar waarom er het ene jaar nou wel goede zaadval is en de volgende jaren niet, niemand die het precies kan zeggen.' Weten de mossellarven het tot schelpjes te brengen, dan klitten ze in prachtige netwerken aaneen, zo zien we op deze verse bank onder Ameland. Ens trekt aan een kluwen kleine schelpjes met daartussen ook één grote 'consumptiemossel', visserslatijn voor een mossel die groot genoeg is voor menselijke consumptie. 'Daaraan zie je dat hier ook nog wat plukjes liggen van oude banken.'

Terug aan boord van De Krudel laat schipper Arjen Dijkstra van het ministerie van EZ op een kaart zien hoe groot de bank eigenlijk is. 'We hebben de afgelopen maanden de contouren van de nieuwe banken in dit gebied afgelopen met een GPS in de hand. Dan zie je dat deze nieuwe banken onder Ameland samen bijna zeshonderd hectare groot zijn. We lopen er ook een aantal raaien doorheen om te zien hoe de bedekking is en of er ook andere schelpen doorheen zitten.' 'In sommige banken zie je veel Japanse Oesters', vult Ens aan. 'Toen jaren geleden voor het eerst duidelijk werd dat die exoten zich ook in onze wateren konden voortplanten was dat voor sommigen even schrikken. Nu blijkt dat de oesterbanken ook een solide basis kunnen vormen voor de vestiging van nieuwe mosselbanken. Tegelijk zie je dat vogels als de Scholekster met de Mosseltjes op zo'n oesterbank eigenlijk niet veel kunnen. Maar dat soort banken zouden natuurlijk wel een kern kunnen worden waarvandaan weer andere banken kunnen ontstaan. Hoe het totale plaatje uitpakt blijft afwachten.'

Feiten

Ens heeft inmiddels een lange geschiedenis in het schelpdieronderzoek. Rond de eeuwwisseling was hij bijvoorbeeld als onderzoeker van het toenmalige Alterra nauw betrokken bij de evaluatie van het schelpdiervisserijbeleid, het veelbesproken project

EVA II. 'Dat was een bewogen periode', erkent hij met gevoel voor understatement. 'In 2005 werd besloten dat de afdeling van Alterra waar ik werkte samen zou gaan met het visserij-instituut RIVO. Er moest ook een vervolg op EVA II komen, maar niet opnieuw onder mijn leiding, en het mocht pertinent geen EVA III heten. Daarmee was voor mij een logisch moment aangebroken om verder te kijken. Ik ben erg blij met de overstap die ik toen heb gemaakt naar Sovon. Ik vind de samenwerking tussen Sovon en Vogelbescherming erg prettig waarbij Vogelbescherming actie voert en ik mij vanuit Sovon sec met het verzamelen van feiten bezig kan houden.'

Tegelijk klinkt er nog wel een echo van oude opwinding en ook verontwaardiging als Ens vertelt over de plannen om mosselbanken te herstellen in de Waddenzee. 'Het ultieme doel van het project Mosselwad is het stimuleren van herstel van de banken die rond 1990 helemaal waren weggevisst. Het project loopt nog tot 2015. Het is erg spannend hoe het dan staat met het convenant dat de overheid, de vissers en de natuurbeschermingsorganisaties in 2009 hebben gesloten om in 2020 geen mosselzaad meer mechanisch van de bodem te vissen. Ons project levert een bijdrage aan die transitie naar een duurzame mosselzaadvisserij en daarin spelen ook de vogeltellingen die wij uitvoeren een rol.' Deze dag worden onder andere 540 Eiders, 1.100 Stormmeeuwen, 580 Scholeksters, 65 Kanoeten en ook één Slechtvalk bijgeschreven. Die laatste zit ineengedoken op een klomp mosseltjes, volkomen genegeerd te worden door de vogels die dicht om hem heen foerageren.

* Mosselwad is een project van de Vereniging Kust en Zee, IMARES, Sovon, de Faculteit Geowetenschappen van de Universiteit Utrecht en het NIOZ. Het staat onder leiding van Erik van Dijk van de Vereniging Kust en Zee/EUCC en wordt gefinancierd door het Waddenfonds, Rijkswaterstaat - Ministerie van Infrastructuur en Milieu en de provincies Noord-Holland en Friesland en zal lopen tot 2015; zie ook

> www.mosselwad.nl.

● Rob Buijer

Atlasproject voortvarend van start

Vanaf 1 december jl. hebben vele honderden vrijwillige tellers de handschoen opgepakt. Zij doen mee aan het veldwerk voor de nieuwe Atlas van winter- en broedvogels. Ze worden daarbij gecoacht door de eveneens vrijwillige, deskundige AtlasDistrictscoördinatoren.

Invoer en weergave resultaten

Dankzij het gedegen werk van o.a. Gerard Troost en Erik van Winden beschikken de tellers en AtlasDC's over mooie invoeropaties en weergavemogelijkheden op www.vogelatlas.nl. Op deze website staan ook filmpjes, die de verschillende functies illustreren.

Elke teller krijgt voor zijn atlasblok ook inzage in de resultaten van andere Sovontellingen en overige informatiebronnen. Daarmee kan de soortenlijst en de aantalschatting per atlasblok worden gecompleteerd.

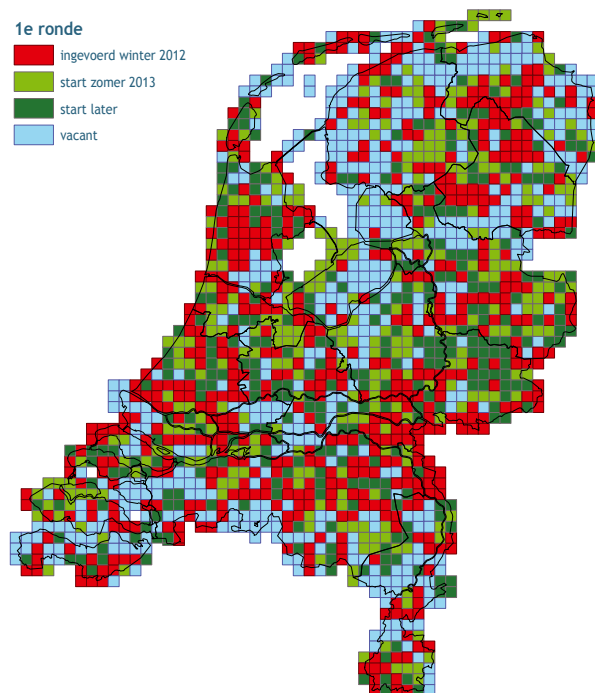
Broedseizoen van start

Op de kaart is te zien welke atlasblokken al op wintervogels onderzocht zijn. Meer dan 90% van de 'wintertellers' gaat door in het broedseizoen 2013. Ze kennen hun gebied en de invoer op de atlaswebsite inmiddels op hun duimpje. Bij deze groep sluiten zich meer dan 100 tellers aan, die dit voorjaar starten met hun atlasblokkonderzoek.

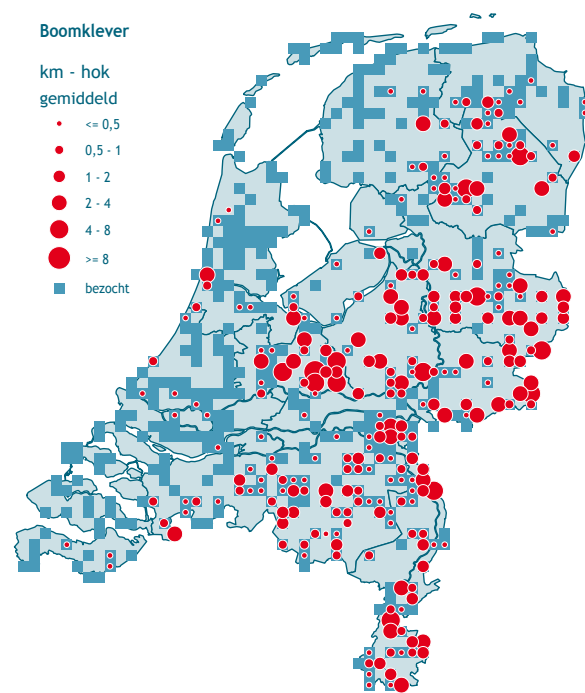
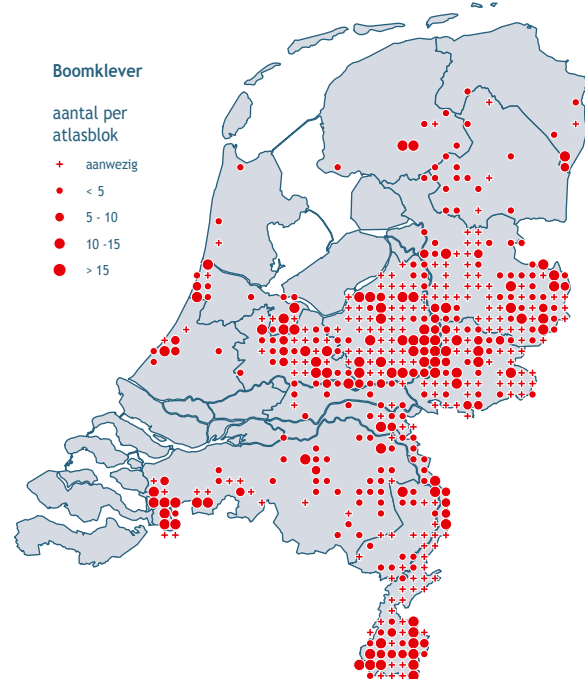
Terugblik wintertelling

Het is natuurlijk te vroeg om gedegen analyses te maken, maar in het wintertelstseizoen viel de verspreiding van een aantal vogelsoorten al op. We bekijken daartoe de gemiddelde aantallen Boomklevers en Putters die per atlasblok tijdens de acht kilometerhokbezoeken van 55 minuten werden waargenomen (tussen 1 december 2012 en 15 januari 2013).

Boomklever hebben, vergeleken met de verspreiding in de winters van 1978-83, zowel in het noorden (Drenthe, Groningen) als zuidoosten (oostelijk Noord-Brabant en Midden-Limburg) meer voet aan de grond gekregen. Deze trend, die destijds al werd gesignaleerd, heeft doorgezet. De bossen in de genoemde regio's zijn steeds geschikter geworden voor de Boomklever, als strikte standvogel van opgaande loofbossen en rijke gemengde bossen. Eenmaal gevestigd is de kans erg klein dat de Boomklever in de rest van zijn leven nog uit het 2 à 3 ha grote territorium vertrekt.

Figuur 1. Stand van zaken Vogelatlas aan einde eerste winterseizoen.

Figuur 2. Verspreiding van Boomklever en Putter tijdens de eerste wintervogelatlas (1978-83 boven) en nu (voorlopige resultaten, december-januari 2012/13 onder).

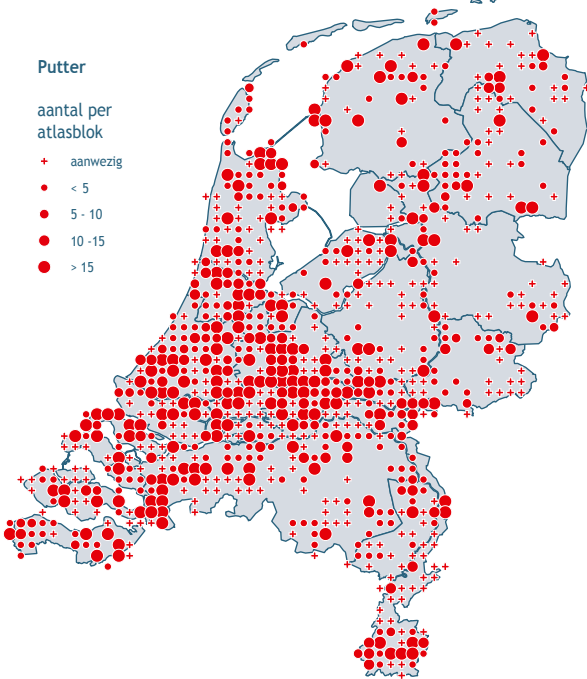
Tellers bezig met een atlastelling in Noord-Brabant, 9 januari 2013.
Foto: Peer Busink

Putter, 19 december 2009.
Foto: Hans Gebuis

Putter

aantal per atlasblok

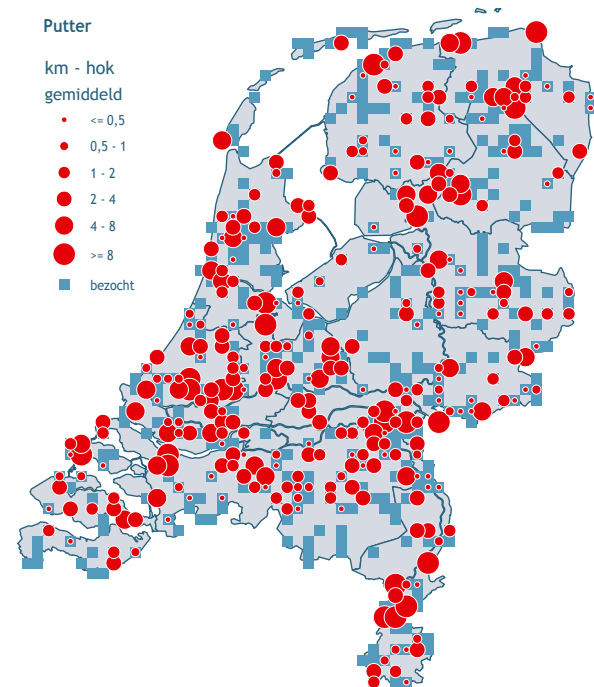
- + aanwezig
- < 5
- 5 - 10
- 10 - 15
- > 15

Putter

km - hok gemiddeld

- ≤ 0,5
- 0,5 - 1
- 1 - 2
- 2 - 4
- 4 - 8
- ≥ 8
- bezocht

Vergeleken met de verspreiding in 1978-83 valt de sterke oostelijke uitbreiding van de Putter op. In Groningen, Drenthe, langs de IJssel, oostelijk Noord-Brabant en Midden-Limburg zijn vrijwel even grote aantallen waargenomen als in het westen van Nederland. Hoe zal dit in het broedseizoen zijn?

Aanvullende tellingen

'Losse' Kilometerhoktellingen en 2x 5 minutentellingen vergen een beperkte inspanning, maar zijn erg waardevol!

Voor een aantal vogelaars is het inventariseren van een volledig atlasblok geen optie. Maar ook door het uitvoeren van een afzonderlijk kilometerhokonderzoek of een losse 2x 5 minutentelling op het vastgestelde middelpunt kun je bijdragen aan het atlasproject. Deze tellingen zijn goed te combineren met dagelijkse bezigheden, andere inventarisaties of een weekendje weg.

De 'losse' kilometerhoktellingen en 'losse' punttellingen moeten uitgevoerd worden tussen 1 december t/m 28 februari (wintervogels) en 1 april t/m 30 juni (broedvogels).

Interesse? Lees de digitale Atlas-handleiding (met name p. 12 en 13). Wil je meedoen?

- Log met je Sovoncode in op www.vogelatlas.nl
- Kies tabblad 'meedoen', selecteer de kop 'losse kilometerhokbezoeken'
- Zoom in op de kaart en klik het kilometerhok van je keuze aan
- Er verschijnt een bevestiging in beeld
- Ga naar tabblad 'invoeren' en klik op 'losse kilometerhokbezoeken'
- Hier kunt u uw kaarten genereren ('maak pdf') en de waarnemingen invoeren.

We wensen iedereen veel succes en plezier bij het veldwerk!

> www.vogelatlas.nl

● **Jouke Altenburg & Harvey van Diek**

Avifaunistische Kring Nederland (AKN)

Eind 2012 is de Avifaunistische Kring Nederland opgericht als sectie van de Nederlandse Ornithologische Unie. Doel is om ervaren waarnemers te (ver-)binden. Wij nodigen daarom geïnteresseerde Sovon-tellers uit om zich als lid van de AKN aan te melden bij Martin Lok (secretaris) via het adres AKNNOU@hotmail.com. De jaarcontributie is € 15,-.

De AKN houdt zich bezig met de vraag welke ondersoorten en populaties in Nederland doortrekken en/of overwinteren. Onze aanpak bestaat uit drie 'sporen': (1) themasessies, (2) binnenlandse meerdagse excursies, en (3) initiatieven voor duurzame ontsluiting van het Nederlands Ornithologisch Erfgoed.

De jaarlijkse themasessies gaan over complexe soortgroepen. In 2013 over de problematiek van grote witkoppige meeuwen. Zo'n sessie is niet een lezing, maar heeft een interactief karakter met de deelnemers.

De binnenlandse excursies worden vooral gehouden naar Ameland, ZW-Friesland en het Utrechts-Hollands veenweidegebied. Deze gebieden bevatten kenmerkende habitats en hebben een belangrijke functie voor zowel broedvogels als niet-broedvogels.

Inmiddels is de AKN, in de rol van intermediair naar landelijke vogelorganisaties en regionale musea, gestart met het project 'Ornithologisch erfgoed'. Het project verloopt in behapbare stappen. In eerste instantie richten wij ons erop om criteria en beleid te ontwikkelen voor behoud, archivering en ontsluiting van collecties, gegevensbestanden en nalatenschappen. Omdat Sovon op dit gebied al actief is maar nog geen beleid heeft, is het zinvol om onze krachten te bundelen. Wij gaan ervan uit dat dit goed verloopt en willen in principe in samenwerking met de verschillende landelijke vogelorganisaties ook eventuele andere initiatieven projectmatig aanpakken.

● **Frank de Miranda & Kees Scharringa**

MUS 2012, opvallend veel soorten in de min

Na het zesde jaar MUS (Meetnet Urbane Soorten) krijgen we van steeds meer soorten betrouwbare trends. Hoewel zes jaar nog aan de korte kant is, geven de telresultaten wel een indicatie van hoe het de broedvogels in stedelijk gebied vergaat.

Seizoen 2012

De winter voorafgaand aan het broedseizoen was lange tijd zacht, zonnig en nat. Maar Koning Winter liet zijn tanden zien door een koudegolf met ook sneeuw van eind januari tot 12 februari. Tijdens het telseizoen was het vaak relatief koel, nat en somber, vooral in april, juni en juli. Het weer speelde de waarnemers vooral tijdens de derde telperiode parten. Ondanks dat was de deelname, ook bij de derde telling, heel goed. Daarmee is een compliment op zijn plaats!

In totaal zijn er 1734 tellingen ingevoerd en voor de eerste, tweede en derde telperiode gaat het om respectievelijk 608, 568 en 558. Dit is een toename van bijna 10% t.o.v. 2011.

Indexberekening

In grote lijnen bleef de indexberekening hetzelfde als in 2011. Voor de meeste soorten vormt het maximum over de eerste en tweede telling de basis. Voor Gierzwaluw, Huiszwaluw en Boomvalk worden de resultaten van de tweede en derde telling gebruikt. Voor trendberekening is het belangrijk dat in een zo groot mogelijk deel van de postcodegebieden alle drie de tellingen worden uitgevoerd, en ook over meerdere jaren. Als één van de tellingen uitvalt, zijn de overige nog wel bruikbaar voor verspreiding en dichtheden.

Soorten, aantallen en trends

In 2012 zijn in totaal 393.000 vogels ingevoerd verdeeld over 161 soorten. De top 5 bestaat al een aantal jaren uit Kauw, Merel, Houtduif, Huismus en Gierzwaluw (laatste twee hebben stuivertje gewisseld) met aantallen per soort van 24.000-51.000. Van 78 soorten zijn er tenminste 100 ex. doorgegeven, van 27 soorten 25-100 en de overige 56 soorten minder dan 25.

Voor 70 soorten is een betrouwbare trend berekend, en dat zijn er 11 meer dan in 2011. Een zevental soorten als Grutto, Zwarte Stern en Europese Kanarie zijn geen typische stadsvogels of komen in erg lage aantallen voor. De overige 63 soorten laten over zes jaar een toename zien (28), zijn stabiel (14) of ondergaan een afname (21) (figuur 1). Op www.sovon.nl staat de trendtabel van 2007-12. De toename in het aantal soorten met een betrouwbare trend, en de groei in

het aantal deelnemers, geven aan dat we met MUS op de goede weg zijn.

Vergelijking met 2011

Van 63 soorten waarvan de aantallen in 2012 vergeleken kunnen worden met die in 2011 bleven er 18 gelijk, zaten er 18 in de plus en was er bij 27 een afname. De balans lijkt dus in 2012 voor veel soorten naar de min door te slaan.

Hieronder zaten standvogels als Grote Canadese Gans, Holenduif, Turkse Tortel, Stadsduif, Pimpelmees, Boomklever, Huismus en Ringmus. Het is niet gezegd dat dit op conto van de winterse periode komt. De vorst zou wel de oorzaak kunnen zijn dat het aantal Scholeksters voor het eerst in de afgelopen zes jaar in MUS kelderde. Onze Scholeksters overwinteren voornamelijk in eigen land in het Waddenen Deltagebied. Het lijkt erop dat de overwinteraars werden overvallen door de vorst, gezien berichten van opvallende aantallen dode Scholeksters.

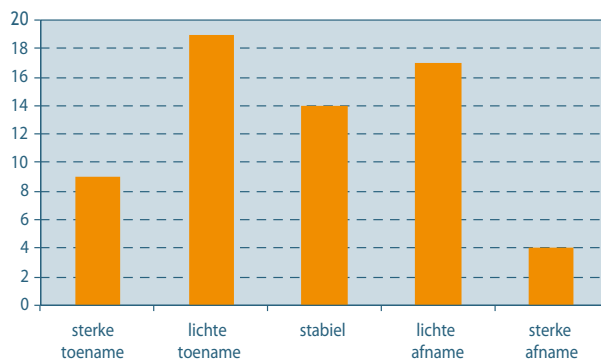
Ook Zwarte Roodstaart, Witte Kwikstaart en Grote Lijster, die grotendeels in Zuidwest-Europa en Noord-Afrika overwinteren, namen af. Hetzelfde geldt voor enkele soorten die dieper zuidelijk gaan: Gierzwaluw, Huiszwaluw, Boerenzwaluw, Grasmus, Tuinfluiter, Zwartkop en Fitis. Bij enkele van deze soorten speelt het droge seizoen in de Sahel een rol.

In vergelijking met 2011 zitten vooral veel watervogels in de plus zoals

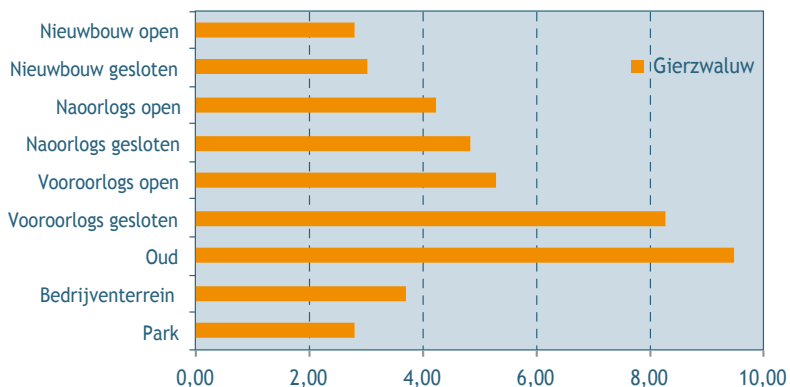
Knobbelzwaan, Grauwe Gans, Krakeend, Kuifeend en de grote meeuwen. Slechts twee Afrika-gangers kwamen met hogere aantallen terug: Gekraagde Roodstaart en Kleine Karekiet. Verrassend is het positieve beeld bij de doorgaans wintergevoelige soorten Waterhoen, Winterkoning (beide lichte toename), Roodborst en Staartmees. Ondanks de soms strenge vorst deed de Winterkoning zijn naam nu eens eer aan.

Zes jaar Gierzwaluw

Ook voor de notoir lastig te inventariseren soort als de Gierzwaluw biedt MUS mogelijkheden. De soort lijkt licht af te nemen, hoewel de jaarverschillen in vergelijking met andere soorten groot zijn. Bij deze soort werd voor trendberekening gewerkt met een maximum per telpunt. Na overleg met Gierzwaluw Bescherming Nederland hebben we dit losgelaten. Een maximum

Figuur 1. Trend van 63 soorten in MUS 2007-12.

Figuur 2. Gemiddeld aantal per punt per bouwperiode en habitat van de Gierzwaluw in MUS 2007-2012. Gesloten bebouwing: dichte massieve huizenblokken zoals in centra en binnensteden.

Paartje Turkse Tortels in Nijmeegse binnenstad, 21 maart 2010.
Foto: Peter Eekelder

Een nieuwe webtool: eerste eilegverwachtingen voor broedvogels

is nuttig bij soorten als Kauw en Spreeuw, omdat die ook slapen of groepen vormen in urbaan gebied. Het maximum voorkomt dat zulke zeer grote groepen de trend gaan beïnvloeden. Bij de Gierzwaluw is dit onnodig.

De afname bij de Gierzwaluw manifesteert zich in de vooroorlogse wijken. Dit zijn juist de wijken waar de hoogste aantallen gevonden worden (figuur 2). In de naoorlogse wijken is de trend stabiel of is er een lichte toename. Trendverschillen tussen het hoge en lage deel van het land zijn niet vastgesteld. Maar zeker voor de Gierzwaluw geldt dat de indexen nog niet zo robuust zijn. Doorgaan met MUS is het credo.

2013

Dit overzicht was alleen mogelijk dankzij de inzet van 750 waarnemers en een aantal lokale coördinatoren.

Hoe zal het broedseizoen van 2013 verlopen? In de herfst waren er opvallend weinig beukenootjes en eikels. Na een natte december kregen we twee weken vorst in januari. De omstandigheden in de Sahel lijken gunstiger dan vorig jaar.

Allesmaal factoren die leidend zijn in de overleving van vogels en de aantallen in het voorjaar. In de afgelopen maanden zijn er weer nieuwe postcodegebieden geclaimd, maar ook enkele tientallen op vacant gezet. Diverse vogelwerkgroepen pakken MUS op om hun stad of gemeente te inventariseren. Dit wordt dikwijls gedaan met een lezing of cursus over broedvogels tellen of MUS, verzorgd door Sovon. Op 23 april wordt op de Stadsvogelconferentie van Vogelbescherming in Eindhoven de Stadsvogelbalans gepresenteerd. MUS vormt daarvoor de basis en alle tellers hebben er dus een steentje aan bijgedragen. De resultaten uit MUS zullen ook in de nieuwe vogelAtlas gebruikt worden.

De tellers worden gedurende het seizoen op de hoogte gehouden via de nieuwsbrief. Naast de actuele resultaten is er ook ruimte voor ervaringen uit het veld en tips voor veldwerk en invoer. Ga naar de MUS-pagina op www.sovon.nl voor meer informatie en aanmelden. Veel plezier in het veld en maak ons deelgenoot van wat je boeit!

> www.sovon.nl/mus

● Jan Schoppers

MUS wordt mede mogelijk gemaakt door Vogelbescherming Nederland

De sterke relatie tussen de timing van de eileg en weersomstandigheden is al in een lange reeks van studies beschreven. Vorig jaar heeft Sovon samen met de Vlinderstichting en De Natuurkalender een model ontwikkeld dat voor tientallen soorten op basis van actuele weergegevens kan 'voorspellen' wanneer ze hun eerste ei zullen gaan leggen.

Invloeden van het weer

De verwachtingen zijn gebaseerd op meer dan 200.000 nestwaarnemingen die gedaan zijn door een groot aantal vrijwilligers onder de paraplu van het Meetnet Nestkaarten. Hierbij wordt gewerkt met de temperatuursom (de gesommeerde dagtemperaturen vanaf 1 januari boven een basistemperatuur van 5°C), de neerslagsom en de som van het aantal uren zonneschijn.

Met deze variabelen bleek de jaarlijkse eerste eilegdatum goed te voorspellen voor 35 van de ruim 50 broedvogelsoorten waarvoor voldoende gegevens beschikbaar waren. Met 'goed te voorspellen' bedoelen we in dit geval dat de verwachting een nauwkeurigheid van plus of min vijf dagen heeft. Opvallend was dat de neerslagsom voor bijna alle soorten een belangrijk deel van de variatie in jaarlijkse eilegdata verklaart. De temperatuursom was voor tweederde van de soorten belangrijk en de zonneschijnduur voor de helft van de soorten. Voor een klein aantal soorten is de eerste eileg overigens niet of nauwelijks gerelateerd aan bovengenoemde weersvariabelen.

Natuurverwachtingen

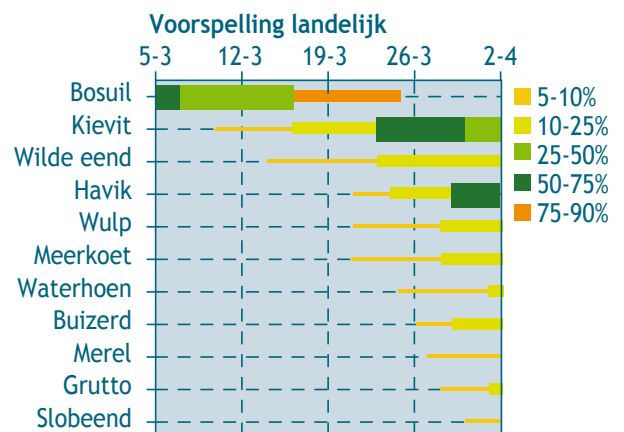
De eilegverwachtingen zijn te raadplegen via www.natuurkalender.nl/voorspellingen.asp. Ze worden dagelijks ververs op basis van het waargenomen weer en de negendaagse weersverwachting van Meteoconsult voor De Bilt. Het betreft daarmee een gemiddelde verwachting voor heel Nederland. De start van de eileg kan van regio tot regio verschillen, van vroeger dan het landelijk gemiddelde in het zuiden van het land tot later dan het landelijk gemiddelde in het noorden. De eerste eilegverwachting volgt op een hele serie natuurverwachtingen die De Natuurkalender de afgelopen jaren ontwikkeld heeft. Zo zijn inmiddels verwachtingen beschikbaar voor de bloei en bladontplooiing van planten, de vliegtijd van vlinders en libellen, de paddentrek, de start en duur van het pollenseizoen en de activiteit van teken. Deze natuurverwachtingen zijn een waardevolle bron van informatie voor

natuurliefhebbers, onderzoekers en hooikoorts-patiënten. De deelnemers aan het Meetnet Nestkaarten zouden de verwachtingen kunnen gebruiken om de timing van hun veldwerk zo goed mogelijk af te stemmen op de legpiek van de door hen onderzochte soorten.

Verdere verfijning

Dat we nu verwachtingen kunnen genereren betekent natuurlijk niet dat we geen nieuwe gegevens van eerste eilegdata meer nodig hebben. Sterker, om de modellen te verbeteren, regionaal te verfijnen en om de vinger aan de pols te houden van de effecten van klimaatverandering hebben we veel meer nestgegevens nodig. In het Meetnet Nestkaarten investeren we daarbij doorlopend in het verbeteren van de berekeningen van het legbegin. We gebruiken daarvoor bijvoorbeeld inmiddels ook biometriegegevens van nestjongen (vleugellengte). Van relatief steeds meer nestkaarten kunnen we dan ook het precieze legbegin bepalen. Voor nestcontroleurs die geen biometrie verzamelen kan het gebruik van fotoseries om de leeftijden van nestjongen te bepalen verdere verbetering opleveren.

● Chris van Turnhout, Caspar Hallmann & Jeroen Nienhuis

Figuur 1. Verwachte eileg van een aantal soorten per 21 februari. In de grafiek wordt per vogelsoort door middel van een tijdbalk het verwachte verloop van de start van de eileg van het eerste legsel weergegeven. Het eerste smalste deel van de balk start op de dag waarop wordt verwacht dat 5% van de broedparen met de eileg is begonnen en eindigt op 10%. De vier volgende balken staan voor 10-25%, 25-50%, 50-75% en 75-90% van de broedparen die met de eileg zijn begonnen. Bij de tool kan met pijltjes boven de grafiek voor- of achteruit in de tijd worden gegaan.

Grauwe Gans steeds meer in ons straatbeeld

Ongeveer een jaar geleden schreef ik op deze plek over de Grauwe Gans die het van Rode Lijst-soort tot straatschoffie had geschopt (Sovon-Nieuws 24 (4): 16). De vraag was toen of de soort al in meer steden broedde dan in de voor 2011 beschreven vijf steden. De oproep leverde een aantal liefhebbers voor het tellen van de stad op. Diehards die ook voor hun stad wel eens wilden weten hoe groot het aantal broedende ganzen nu eigenlijk was.

Gegevens uit twintig bebouwde kommen
Opmerkelijkste uitkomst van de oproep is dat er vooral in het oosten, zuiden en midden van het land grote aantallen Grauwe Ganzen in stedelijk gebied broeden. Het gaat dan om parken, waterrijke wijken en sloten met rietkragen in allerlei soorten wijken. In het westen wordt vooral in sommige grotere parken volop gebroed, terwijl in het noorden eigenlijk nog geen broedende Grauwe Ganzen in stedelijk gebied worden aangetroffen. In 2011 werd een extra aantal bebouwde kommen geteld, in totaal 20 plaatsen. Alle geschikte broedplekken voor ganzen werden per fiets bezocht. Hierbij kregen waterrijke parken en woonwijken de grootste aandacht, maar ook alle andere waterpartijen (vijvers, grachten) met aangrenzend grazige parkjes of plekken met struiken werden onderzocht. Genoteerd werd het aantal aanwezige paren per ganzensoort en, indien van toepassing, of er al een nest of jongen aanwezig waren. Hier worden alleen de Grauwe Ganzen in meer detail besproken, maar ook Nijlganzen, Canadese Ganzen en Soepganzen werden in de meeste steden in groter of kleiner aantal aangetroffen.

Grauwe Ganzen in detail

In totaal werden 1731 paren van de Grauwe Gans geteld (tabel 1). Dat deze soort in stedelijk gebied nu veruit de algemeenste ganzensoort is mag blijken uit een vergelijking met de totalen van Canadese Gans (60 paar) en Brandgans (57 paar) in dezelfde bebouwde kommen. Een soort die niet in alle getelde gebieden werd meegenomen was de Nijlgans, maar desondanks was deze soort tweede in aantal met 157 getelde paren.

Niet geheel tegen onze verwachting bleek Arnhem wat betreft aanwezigheid van Grauwe Ganzen opnieuw de kroon te spannen. In deze stad werden alleen de binnendijkse gedeelten geteld, de uiterwaarden langs de Nederrijn met onder meer Meinerswijk werden buiten beschouwing gelaten. Collega's Vincent de Boer, Loes van den Bremer, Marc van Roomen en Rob Vogel telden dit jaar 749 paren in de parken en waterrijke wijken, bijna 100 meer dan in

2011. De grootste aantallen waren aanwezig in en rond het Immerloopark (140 paar), in het Sonsbeekpark (103 paar), rond het verkeersplein Velperbroek (58 paar) en langs de Huissensedijk tussen de woonwijken Vredenburg en Rijkerswoerd (114 paar).

Qua aantal territoriale paren binnen de in beide jaren getelde bebouwde kommen valt Zutphen op. Hier nam het aantal getelde paren af! In 2011 werden 211 paar geteld, nu waren dat nog 'slechts' 159. Opnieuw zaten de grootste aantallen in het Westerpark: 57 paar terwijl daar vorig jaar nog ±100 paar zaten. De volgende plaats met grotere aantallen binnen onze inventarisatie is Beuningen. In 2011 werden 158 paren Grauwe Gans aangetroffen. In 2012 lag het aantal met 130 paar hier iets onder. Het is onduidelijk of er echt minder paren zaten, omdat een gedeelte van de vogels zich erg goed verborg tussen dichte vegetatie in een deel van het potentiële broedgebied. Op het industrieterrein, van oudsher de plek voor broedende Grauwe Ganzen in de gemeente, zaten nu 97 paar.

In Nijmegen trad ten opzichte van 2011 een duidelijke groei op. De wijken in vooral het zuidwesten van de stad zijn vermoedelijk pas in 2009 ontdekt als potentiële broedplek. In 2011 zaten hier 45 broedparen, in 2012 was dat gestegen tot 62. In 2012 werden ook voor het eerst wijken en dorpen aan de noordkant van de Waal geïnventariseerd. In Lent (Waal sprong) leverde dit 33 paar op en in Bommel en Gendt resp. 78 en 30. Deze nieuwe wijken kenmerken zich door grote waterpartijen en lijken ideaal voor een verdere toename van de populatie.

In Roermond werden door Rob Voesten en Jeroen Nagtegaal alle parken afgereden op zoek naar geringde vogels. Hierbij telden ze ook alle aanwezige paren Grauwe Gans. Dat waren er met 95 paar meer dan de 57 die in 2011 werden gevonden. Een goede nieuwkomer in ons rijtje getelde bebouwde kommen is Zoetermeer. Hier werden 221 paar aangetroffen in ongeveer de helft van de bebouwde kom. Het totaal aantal is ongetwijfeld hoger. Een groot deel van de paren, 125 paar, zat hier in één park.

De Grauwe Gans blijkt dus is grote delen van ons land in stedelijk gebied te broeden. Dit komt ook goed tot uiting in de gegevens van MUS. De Mus-index geeft aan dat de soort het hier de laatste jaren erg goed doet (zie Sovon-Nieuws 25 (3): 15).

Standvogels?

Wie denkt dat stadsganzen echte tamme ganzen en een groot deel van het jaar in of om de stad aanwezig zijn heeft het mis. Een in het Sonsbeekpark in Arnhem geringde vogel zat in de winter 2011/12 in het noorden van Spanje en een vogel uit Roermond verbleef de winter 2012/13 in de Camargue.

Tel ganzen in de stad!

Om de ontwikkelingen op de voet te kunnen blijven volgen willen we doorgaan met de in 2011 en 2012 gestarte tellingen. In principe kan iedereen die een Grauwe Gans kan herkennen meedoen. Wat heb je daarvoor nodig? 1. een fiets, 2. ca. 1 dag tijd en 3. een kaart + opschrijfboekje. En die kaart kun je ook nog van ons krijgen. Wie zin heeft om mee te doen kan zich per mail aanmelden bij de auteur (berend.voslamber@sovon.nl).

● Berend Voslamber

Tabel 1. Territoriale paren Grauwe Gans 2012 in verschillende steden in Nederland (tussen haakjes 2011 indien bekend).

Arnhem	749	∴	(658)
Bommel-Gendt	108	∴	
Beuningen	130	∴	(158)
Dordrecht	3	∴	
Geleen	0	∴	
Gouda	44	∴	
Groningen	0	∴	
Haren	0	∴	
Heerenveen	6	∴	
Heerlen (parken)	1	∴	
Maastricht	0	∴	
Nieuwegein	34	∴	
Nijmegen/Lent.	95	∴	(45)
Roermond	95	∴	(57)
Sint Odiliënberg	13	∴	
Sittard	3	∴	
Tiel	68	∴	
Wageningen	2	∴	
Zoetermeer	221	∴	
Zutphen	159	∴	(211)

Patrijzen tellen: het kan nog

De voorjaarstellingen voor het Jaar van de Patrijs zijn op dit moment in volle gang. Tussen 15 februari en 31 maart kun je als vrijwilliger een populatietelling in je omgeving doen. De hoofdvraag: hoeveel Patrijzen zijn er aanwezig?

Hoe tellen?

De eerste telperiode voor het Jaar van de Patrijs duurt van 15 februari tot en met 31 maart. Voorafgaand aan de telling heb je een gebied van minimaal 25 hectare geclaimd via www.jaarvandepatrijs.nl. In de voorjaarsperiode is minimaal één basistelling verplicht, waarbij het gebied wordt afgezocht met behulp van een kijker of telescoop. Maak bij onoverzichtelijke percelen of bij te grote afstanden tussen wegen af en toe een insteek, na toestemming van de grondeigenaar. Tel tot twee uur na zonsondergang, bij voorkeur met droog en windstil weer en goed zicht, omdat Patrijzen dan het meest actief zijn. Teken waarnemingen in op de veldkaart, en noteer daarbij alle perceelkenmerken. Je kunt je veldbezoek meteen invoeren via www.jaarvandepatrijs.nl.

Op deze website is ook een uitgebreide handleiding voor de telmethode en de invoer te vinden. Vergeet niet in september de tweede verplichte telling uit te voeren.

Nul telt ook

De kans bestaat dat je tijdens de voorjaartelling geen Patrijzen tegenkomt. Ook dan is de telling waardevol: nul telt ook. Gebieden waar geen Patrijzen gevonden worden, leveren belangrijk referentiemateriaal op voor gebieden waar de soort wel nog voorkomt. Om de trefkans te vergroten, kan aanvullend op de voorjaarstelling

nog een avondtelling met geluid gedaan worden. Deze vindt alleen in de voorjaarsperiode plaats, tussen zonsondergang en een uur daarna, omdat de roepactiviteit dan het hoogst is. Leg dezelfde route af als bij de basistellingen en speel om de 300 m het geluid van de roep gedurende één minuut af. Wacht na het afspelen van geluid steeds twee minuten op een reactie. Teken roepende Patrijzen op de veldkaart in, zo mogelijk weer onderscheid makend in man, vrouw of paar en noteer daarbij alle perceelkenmerken.

Herkenning

Voor zowel de basistelling als de niet-verplichte avondtelling met geluid, is herkenning belangrijk. Bij zichtwaarnemingen is het van belang om zo mogelijk onderscheid te maken tussen mannetjes en vrouwtjes. Bij geluidswaarnemingen kan er met goed luisteren ook verschil gehoord worden. De roep van het vrouwtje is wat korter en hoger. Als je wilt oefenen met de herkenning, kan dat met behulp van de telflyer en de geluidsopnamen op www.jaarvandepatrijs.nl. Deze kun je ook downloaden voor gebruik in het veld.

> www.jaarvandepatrijs.nl.

● **Maja Roodbergen & Joost van Bruggen**

*Paartje Patrijzen,
7 mei 2012,
Meers, Maasband.
Foto: Ran Schols*

Recent verschenen

Wat je met rust laat, kan groeien. Het Fochteloërveen

De titel vat de belangrijkste boodschap van dit fraai met veel kleurenfoto's uitgevoerde boek samen. In 50 paragrafen worden vrijwel alle aspecten van landschap en de (avi) fauna van het laatste stukje hoogveen op de Fries-Drentse grens uit de doeken gedaan. Uiteraard is er uitgebreid aandacht voor de broedende Kraanvogels (69 pagina's), grotendeels in de vorm van een soms spannend vervolghoofdstuk. Maar ook Slangenarenden, Gladde Slangen, Paapjes, Geoorde Futen, ganzen, Roodpootvalken, slaapplaatsen, Raven(swoud), braakballen etc. passeren de revue. Het boek staat naast ervaringen, vol feitelijke informatie, zoals foto's en staafdiagrammen. Tevens zijn er portretten met ervaringen en zielenroerselen van zes 'bezetenen' van het Fochteloërveen opgenomen. Rustverstoring van het veengebied door helikopters, luchtballonnen en lopende indringers, zoals sommige 'soortenjagers' en fotografen, wordt op diverse pagina's aangestipt. Beide auteurs staan borg voor een wat eigenzinnig boek met veel vooral vogelkundige documentatie. Het straalt bezieling en passie uit.

Wat je met rust laat, kan groeien.

Het Fochteloërveen is geschreven door Herman Feenstra en Harke Kuipers, uitgegeven door Het Waait, Steenenkamer. Het kost € 27,50, excl. € 3 verzendkosten en is te bestellen via website http://www.hetfochteloerveen.nl/actueel_vvlg.asp?id=194069893 (drie exemplaren of meer goedkoper).

ISBN/EAN: 978-90-811386-3-5

Vink je voorkeuren aan voor de Digitale Nieuwsbrief van Sovon!

Afgelopen december was het zover, de eerste Digitale Nieuwsbrief van Sovon viel in de mailbox van tellers van Sovon. Wij zijn er erg blij mee, en ook door lezers is de Digitale Nieuwsbrief goed ontvangen.

De nieuwsbrief verschijnt maandelijks, aan het eind van de maand, maar moet zich nog wel wat verder ontwikkelen. In de nabije toekomst willen we berichten koppelen aan de diverse telprojecten van Sovon en zullen gaandeweg ook de afzonderlijke projectnieuwsbrieven in de digitale nieuwsbrief overgaan. Dit vraagt nog wat technische aanpassingen, maar zeker zo belangrijk is dat lezers van de Digitale Nieuwsbrief moeten aangeven van welke projecten ze nieuws willen ontvangen. Een flink aantal waarnemers heeft dit al gedaan. Heb jij je voorkeur nog niet aangegeven? Doe dit dan alsnog zodat je ook in de toekomst op de hoogte blijft van het projectnieuws dat jij wilt ontvangen.

Hoe kan ik mijn voorkeuren aangeven?

Dat kan door in te loggen op de website en vervolgens naar sovon.nl/wijzigennieuwsbrief te gaan. Je komt dan op het scherm waar je je voorkeuren kunt aanpassen. Hier kun je aanvinken voor welke provincies en voor welke projecten je de Digitale Nieuwsbrief wilt ontvangen. Klik daarna op 'wijzig' onderaan de pagina. Je voorkeuren zijn dan aan-gepast. Uiteraard kun je je voorkeuren later opnieuw wijzigen.

Geef je e-mailadres door!

Om de Digitale Nieuwsbrief te kunnen ontvangen hebben we je e-mailadres nodig. Deze kun je doorgeven via sovon.nl. Log in en ga vervolgens naar je 'Persoonlijke profielpagina' en klik op 'Gegevens invoeren'. Ga vervolgens naar 'Pers. Gegevens' en dan naar 'Persoonsgegevens wijzigen'. Hier kun je je e-mailadres doorgeven. Is je e-mailadres gewijzigd, dan kun je dat hier ook aanpassen.

Meld je ook aan

Ook als je niet meedoet aan een Sovon-project of niet lid bent van Sovon kun je je aanmelden voor de digitale nieuwsbrief. Wil je op de hoogte blijven van actuele berichten van Sovon, meld je dan aan via sovon.nl/aanmeldennieuwsbrief.

> sovon.nl/nieuwsbrief

Limosa 85-4

Artikelen:

- Broedvogels van laagveenmoeras De Wieden in 2004-2011 (A.J. van Dijk e.a.)
- Broedbiologie van de Zwarte Specht in Nederland (W. van Manen)
- Zwarte Ibissen in Nederland: merken we iets van de toename in Zuid-Europa? (A. Boele e.a.)

Korte bijdragen:

- Gevaarvolle tocht van een gezin Grote Canadese Ganzen door de bebouwde kom van Haren (J.B. Hulscher e.a.)
- Winterkoning voert nestjongen van Koolmees (J. Jukema e.a.)

En: nieuws uit recent gepubliceerd onderzoek, nieuws van de NOU en recensies van nieuwe vogelboeken

Verwacht in één van de volgende nummers:

Themanummer akkervogels, de comeback van de Grauwe Gans, broedende Raven in Zuid-Holland, lange termijn populatiedynamiek van de Blauwe Kiekendief op de Wadden, overwinterende Grote Sterns, laagwatersverspreiding van steltlopers in de Waddenzee, exoten in Nederland, zwerfgedrag en dispersie gekleurringde Huismussen en nog veel meer.

Redactieadres: Romke Kleefstra, Sovon, Posthoornsteeg 1C, 8911 AS Leeuwarden, romke.kleefstra@sovon.nl

Leden van de Nederlandse Ornithologische Unie (NOU) ontvangen Limosa en Ardea automatisch, neem contact op met Erwin de Visser, nou leden-admin@gmail.com (www.nou.nu). Leden van Sovon kunnen een combi-abonnement afsluiten voor Limosa, neem contact op met info@sovon.nl.

Geslaagde slaapplaats- telling van Aalscholvers

Rob Goldbach Publicatie Fonds

Het Rob Goldbach Publicatie Fonds is een speciaal fonds van Sovon Vogelonderzoek Nederland. Het is ingesteld na het overlijden van ons oud-bestuurslid Rob Goldbach in 2009.

Het fonds wordt gevuld door donaties, legaten en een jaarlijkse bijdrage van Sovon.

Wat willen we bereiken?

Met het fonds wil Sovon twee zaken mogelijk maken:

- het schrijven van wetenschappelijke artikelen en andere publicaties over vogelonderzoek. Deze zijn van groot belang voor verdere kennisontwikkeling en -overdracht;
- publicaties door vrijwilligers en/of vogelwerkgroepen uit de achterban van Sovon. Met het fonds wil Sovon een bijdrage leveren aan de totstandkoming van regionale publicaties, zoals een Avifauna, een jubileumoverzicht, e.d.

Recent gesteunde projecten

- “Wat je met rust laat kan groeien. Het Fochteloërveen”
- “Et Stellingwarver Voegelboek”
- Publicaties van VWG Noord-West Achterhoek en VWG Arnhem

Hoe kunt u bijdragen?

U kunt op de volgende manieren helpen:

- een eenmalige donatie;
- een legaat ten name van het Fonds (of Sovon) stellen;
- het Fonds bekend maken bij andere mogelijk belangstellenden. Hiervoor is een folder beschikbaar.

Meer informatie

Meer informatie over een bijdrage of een aanvraag doen

> sovon.nl/goldbachfonds

Aalscholvers slaapplaatsstelling,
Beulakerwilde. Foto Han Damsté

Op zaterdag 12 januari vond de internationale slaapplaatsstelling van Aalscholvers plaats. De telling in Nederland werd georganiseerd onder gezamenlijke coördinatie van Sovon en IUCN/Wetlands International Cormorant Research Group. Koud maar succesvol! In dat weekend vond de omslag plaats van zacht winterweer naar een pittige vorstperiode met soms sneeuw. Er kon worden geteld t/m het weekend erna en in die telperiode was het rustig, stabiel en helder weer, ideaal om te tellen.

De Nederlandse tellers hebben hun beste beentje voorgezet. Nog niet alle gegevens zijn binnen, maar een voorlopige tussenstand komt uit op 27.512 Aalscholvers, geteld op 310 slaapplaatsen. De verreweg grootste slaapplaats, op het eiland De Kreupel op het IJsselmeer, telde ca. 10.000 ex. Andere grote slaapplaatsen lagen onder meer in Zuid-Holland, met 1605 ex. in het Quackjeswater en 1492 ex. in het Brielse Meer. De aantallen in het binnenland lagen over het algemeen wat lager dan verwacht.

Al met al was de telling een groot succes, een groot compliment voor de vogelaars die koude handen en voeten trotseerden. Hierdoor hebben we weer een compleet overzicht van Aalscholvers op slaapplaatsen midden in de winter in ons land, tot in sommige stadsparken aan toe. Tellers die hun gegevens nog moeten insturen, worden opgeroepen om dit zo snel mogelijk te doen. We wachten met smart op de resterende resultaten, om een volledig overzicht te kunnen presenteren in een komend nummer van Sovon-Nieuws. Daarnaast liggen er plannen om de resultaten te analyseren en te vergelijken met eerdere landelijke tellingen ten behoeve van een bijdrage voor Limosa.

> sovon.nl/slaapplaatsstelling

● *Olaf Klaassen, Stef van Rijn & Jeroen Nienhuis*

Tabel 1. Aantal Aalscholvers en slaapplaatsen per provincie.
NB: Voorlopige aantallen, stand 30 januari 2013.

provincie	Totaal totaal	Slaapplaatsen geteld	Slaapplaatsen nog niet doorgegeven
DR	447	10	4
FL	1577	21	9
FR	943	22	19
GL	1542	66	14
GR	339	13	4
LB	1299	25	3
NB	762	23	3
NH	12.954	33	9
OV	1204	31	16
UT	547	10	0
ZH	4840	30	15
ZL	1058	26	8
totaal	27.512	310	104

VRAAG NU DE REISGIDS 2013 AAN!
50 GROEPSREIZEN • 10 FOTOREIZEN
21 CRUISES • 6 BINNENLANDSE WEEKENDEN

Ben greep uit ons aanbod t/m september 2013:

GROEPSREIZEN BUITENLAND	DAGEN	PRIJS	VERTREK
Polen, spechten en uilen	6	1195	14 april 13
Cyprus	8	1375	22 april 13
Zuid-Turkije en Bruine Visuil	11	1650	25 april 13
Spanje, kust, steppen en pyreneeën	10	1695	1 mei 13
Georgië	11	2295	1 mei 13
Lesbos, vogeleiland	8	1395	3 mei 13
Spanje, Extremadura en Sierra de Gredos	8	1375	3 mei 13
Kazachstan	16	3795	6 mei 13
Lesbos	8	1395	10 mei 13
Bulgarije	9	1495	16 mei 13
Polen	8	1395	16 mei 13
Roemenie	8	1395	20 mei 13
Wit-Rusland	11	2395	23 mei 13
Finland, Lapland en Varangerfjord	10	2495	27 mei 13
Costa Rica	17	3545	21 juli 13
Zuid-Turkije en Bruine Visuil	11	1650	31 juli 13
Kenia	16	3995	24 juli 13
Brazilië	16	4195	29 aug 13
Amerika, vogels in Arizona	11	2595	29 aug 13
Peru	21	4995	10 sept 13

FOTOREIZEN	DAGEN	PRIJS	VERTREK
Noorwegen, Varanger	7	1795	1 mei 13
Lesbos	8	1395	3 mei 13
Spitsbergen	8	2295	3 juni 13
Engeland, Farne Islands	7	1175	9 juni 13
IJsland	8	2295	10 juni 13
Helgoland	4	595	24 juni 13

CRUISES	DAGEN	PRIJS	VERTREK
Cruise Kaapverdische Eil. - Madeira	9	va 1130	5 mei 13
Kamtsjatka, Commandeur eil. en Koerillen	13	va 5450	24 mei 13
Noord-Atlantische Cruise	12	va 1500	o.a. 6 juni 13
Spitsbergen	8	va 2750	5 data in juni/juli
Kamtsjatka, Commandeur eil. en Bering Zee	14	va 5915	21 juni 13

Meer informatie:
www.birdingbreaks.nl
T (020) 779 20 30
E info@birdingbreaks.nl

BirdingBreaks.nl
groepsreizen • cruises • fotoreizen
• individuele reizen

GGTO

BLUE ELEPHANT

Bolivia
Algarve
Azoren
Gambia
Brazilië
Bhutan
Sri Lanka

Extremadura
Roemenië
India
Georgië
Finland
Taiwan

Enjoy the beauty of nature
travel the world

www.blue-elephant.nl

T 0699 565124
M 06-54201272
E info@blue-elephant.nl

HET KLEINE REISCOLLECTIEF
kleinschalig verantwoord vertrouwd

Vogelreizen 2013

Polen, Oderdelta en Slonsk; zeearenden, 5 dagen	17 april
Roemenië, Donaudelta, 11 dagen	19 april
Polen, Karpaten; uilen en spechten, 10 dagen	19 april
Hongarije, Bükk-Tisza-Hortobágy, 10 dagen	26 april
Polen, Biebrza en Bialowieza, 10 dagen	3 en 10 mei
Zweden, Falsterbo; vogeltrek, 6 dagen	29 september

*Kleine groepen (vanaf 5 deelnemers). Deskundige reisleiding.
Korting als u vroeg boekt.*

Wij reizen per trein of minibus naar onze vogelreisbestemmingen.

Ook veel individuele reismogelijkheden en maatwerk

info@hkrc.nl www.hkrc.nl 085-7853820

Verrekijkers & Telescopen

opticron
www.opticron.nl

ES 80 v3 Telescoop

Met z'n verbeterde optische constructie die de interne reflectie verder vermindert en de kleurweergave en scherpste verbetert, levert de ES 80 GA ED het beste in zijn klasse op het gebied van beeldweergave en betrouwbaarheid. Daarnaast is er keuze uit een zeer compleet aanbod in oculairen en accessoires. 30 jaar garantie.

ES 80 GA SD 519, ES 80 GA ED 719
Oculairen: SDLv2 20-60x 379, HDF T 20-60x 259,
HDF T 32xWW 209

Verano BGA HD

Het volledig vernieuwde optische systeem van de Verano BGA HD staat borg voor een sprankelende, levensechte natuurbelieving.

De kijkers zijn 100% "Made in Japan", voorzien van topkwaliteit prisma's met fase correctie en Oasis-coating terwijl de lenzen afgewerkt zijn met onze F-coating voor verbeterde kleurweergave.

Tel daarbij op een voor deze klasse ruim beeldveld van 8° (8x32), 7° (8x42) en 6.5° (10x42), een close-focus van 2 meter en 30 jaar garantie. Jarenlang kijkplezier gegarandeerd!

8x32 559,
8x42 569,
10x42 589

Verdere informatie vindt je op www.opticron.nl, email nl@opticron.co.uk of neem contact op met je lokale dealer. **Ringfoto Focus**, Voorburg 070-3863519 / **Ringfoto Focus**, Den Haag 070-3638398 / **Combi Sipkes**, Groningen 050-3128684 / **Natuurinformatiecentrum**, Texel 0222-316249 / **Focus Optiek**, Middelburg 0118-625310 / **Ringfoto Osinga**, Hoorn 0229-214707 / **Foto MGM**, Leeuwarden 058-2123650 / **Natuurmonumenten**, St. Jans klooster 0527-246644 / **Combi Hameeteman**, Ouddorp 0187-681612 / **Foto Kino Linders**, Venlo 077-3513137 / **Ringfoto Doornbos**, Lelystad 0320-232033

Opticron. Unit 21 Titan Court, Laporte Way, Luton, LU4 8EF, UK Tel: +44 1582 726522

ATXSTX.SWAROVSKIOPTIK.COM

HEEL ANDERS ZIEN

NIEUW ATX / STX: MODULAIRE TELESCOPEN

De ATX/STX-serie tilt functionaliteit naar een hoger niveau. Voor het eerst kunnen de prestaties van de telescoop worden aangepast met behulp van de grootte van het objectief. Je kan bijvoorbeeld kiezen voor een 95 mm-objectief om vogels op het wad of langs de kust te bekijken en genieten van de glasheldere detailresolutie met een vergrotingsfactor tot 70x. Voor je volgende trip of voor lange dagen in het veld, kun je simpelweg kiezen voor de compacte 65 mm-objectieflens. Zo ben je op alles voorbereid en weet je zeker dat je geen enkel bijzonder moment hoeft te missen.

ATX 25-60x65

ATX 30-70x95

ATX 25-60x85

SWAROVISION

SEE THE UNSEEN
WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI OPTIK BENELUX
Tel. 0800/022 19 63, Fax 0800/022 13 93
(Nederlandse nummers)
info@swarovskioptik.be
facebook.com/swarovskioptik

SWAROVSKI
OPTIK

Ontdek de kleinste details
en mooiste momenten.

This is the moment we work for.

**ZEISS
EXPERIENCE**

Beleef vandaag de
innovaties van morgen!
zeiss.com/zeissexperience

// CONQUEST
ZEISS. PIONIER SINDS 1846.

De nieuwe CONQUEST HD: de moderne observatiekijker.

Perfekte momenten beginnen met perfecte optiek: CONQUEST HD. De aantrekkingskracht van deze moderne allrounder ligt verscholen in het nieuwe HD-lens systeem, de lichte en compacte constructie, zijn "Made in Germany", plus een lichttransmissie van 90% en hoger. Met dit alles maakt de CONQUEST HD een compromisloze stap in de premium klasse van Carl Zeiss.

Leverbare modellen:

Conquest HD 8x32 € 799,-

Conquest HD 8x42 € 899,-

Conquest HD 10x32 € 849,-

Conquest HD 10x42 € 949,-

Zeiss is hoofdsponsor van de Landelijke Dag

Importeur Technolyt

Tel. 075-6474547 · Fax. 075-6213663

info@technolyt.nl

www.zeiss.com/sportsoptics

We make it visible.

Huiskraaien en de rol van Sovon

Afgelopen december werd bekend dat de overheid de Huiskraaien die zich sinds 1994 in Hoek van Holland ophouden, wil gaan bestrijden. Dit besluit is mede genomen op basis van door ons opgestelde literatuur- en probleemanalyses. Dit leidde op verschillende fora tot discussies, waarbij ook gesproken werd over de rol van Sovon in dit besluit. We begrijpen heel goed dat onderwerpen als deze emoties en vragen losmaken, onder andere bij u als teller. Daarom willen we zoveel mogelijk duidelijkheid scheppen en de positie van Sovon toelichten.

Al onze tellingen zijn bedoeld om betrouwbare cijfers te krijgen over verspreiding, aantallen en het aantalsverloop van vogels. Het eindresultaat bestaat uit betrouwbaar en objectief cijfermateriaal. Dat staat vervolgens ter beschikking voor velerlei doeleinden en wordt door verschillende partijen gebruikt bijvoorbeeld bij discussies over beschermingsdoelen maar ook over beleid bij soorten die zeer talrijk zijn of soorten die mogelijk schade veroorzaken.

Als wij het verzoek krijgen, gaat Sovon probleemanalyses en literatuuronderzoek niet uit de weg (zoals bij de Huiskraai). Dat vinden wij bij onze maatschappelijke taak horen. Daarbij laten we zien wat er bekend is over de soort en in dit geval over mogelijke schade en mogelijke bestrijding. Wij zijn ervan overtuigd dat lastige discussies altijd gevoerd moeten worden met juiste en betrouwbare cijfers. In Sovon-Nieuws 2010, nr.1, pag.28 hebben we aandacht besteed aan de analyse die we destijds hebben uitgevoerd naar de Huiskraaien. Ook zijn alle rapporten voor iedereen toegankelijk op onze website. Kortom, Sovon stelt haar kennis en analyses in de vorm van publicaties beschikbaar.

Sovon is binnen de discussies over wel of niet bestrijden geen partij. Sovon richt zich op het verzamelen en presenteren van de best mogelijke gegevens, zodat mogelijke discussies gevoerd worden door juiste en betrouwbare gegevens. Zouden we partij kiezen in lastige discussies dan komt die onafhankelijkheid en betrouwbaarheid in het geding. Als onze gegevens niet meer vertrouwd worden, is het hek van de dam. Dan hebben belangengroeperingen het voor het zeggen en zijn cijfers oncontroleerbaar. Het is duidelijk dat de vogels zelf daarmee allerminst gebaat zijn. Het is voor ons dus belangrijk om onpartijdig te zijn en we laten de belangenbehartiging voor vogels dan ook over aan organisaties die dat wel als doelstelling hebben, zoals bijvoorbeeld Vogelbescherming of de Faunabescherming. Het is vervolgens aan beleidsmakers om besluiten te nemen.

We hopen dat we hiermee onze positie wat duidelijker hebben gemaakt. Mocht u nog vragen hebben, laat deze dan gerust aan ons horen. Dat kan via het kantoor (sovon.nl/contact) of via de Ledenraad (ledenraad@sovon.nl).

● Julia Stahl, hoofd Onderzoek

Nationale Vogelweek 4 t/m 12 mei

De Nationale Vogelweek komt dichterbij! In de week van 4 tot en met 12 mei worden er allerlei activiteiten georganiseerd rond vogels kijken. In 2012 organiseerden Sovon en Vogelbescherming deze week voor het eerst: het was een groot succes. Meer dan 2000 mensen deden mee aan 120 verschillende activiteiten.

Om ook de nieuwe Vogelweek tot een succes te maken, worden er door heel Nederland activiteiten georganiseerd. Zo wordt er een kolonie Zwarte Sterns bezocht en wordt er een MUS-telling als demonstratie uitgevoerd. Op die manier maken deelnemers kennis met het onderzoek naar vogels.

Organiseer je mee? Niet alleen vogelwerkgroepen, maar ook vrijwillige tellers kunnen hun eigen activiteit bedenken en aanmelden via www.vogelweek.nl. Deelnemers kunnen zich vervolgens online aanmelden. Het is wel raadzaam om je activiteit ook te promoten via de regionale pers. We hopen dat er, mede dankzij jouw inzet, weer veel mensen naar vogels kijken tijdens de Vogelweek.

www.vogelweek.nl

Sovon Jongeredag 2013: die mag je niet missen!

Met een GPS-zender vogels volgen? Een masterclass over klauwieren-onderzoek in Zambia volgen of met een excursie op zoek naar Steenmarters? Het kan allemaal tijdens de Sovon Jongeredag die op 20 april wordt gehouden. Iedereen tussen de 14 en 25 jaar die enthousiast is voor de natuur en vogels is welkom.

De Jongeredag wordt weer gehouden rond veldstudiecentrum huize Wylerberg. Vanaf vrijdagavond 19 april is het mogelijk om je tent op te zetten op de camping in Erlecom. 's Avonds is er een nachtbeestenexcursie voor de liefhebbers. Op zaterdagochtend start het programma met een vroege vogelexcursie. Ook kun je weer meekijken met ringers Ruud Foppen en Frank Majoor van Sovon.

Dit jaar hebben we een wel heel spectaculair programma opgesteld. Je kunt meekijken met onderzoek in zonnig Zambia en op ijskoud Spitsbergen. Er zal een spel zijn met GPS-zenders die gebruikt worden voor het volgen van roofvogels en je kunt vogels tekenen in een workshop van Olaf Klaassen. Natuurlijk zijn er weer de nodige excursies in de Ooijpolder en op de Wylerberg. Afsluitend is er een Mystery Bird Quiz waarmee mooie prijzen zijn te winnen.

Aanmelden kan tot en met 10 april. Alle informatie is te vinden op

> sovon.nl/jongeredag

● Albert de Jong

Instructie-boombeklimmen
tijdens roofvogelexcursie,
21 april 2012. Foto Erik Stens